

Univerzita Karlova

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

**Problematika začleňování dětí cizinců do předškolního
vzdělávání**

Závěrečná bakalářská práce

Autor: Barbora Pelclová

Obor: Školský management

Forma studia: kombinované

Vedoucí práce: Mgr. Vladimíra Hovančíková

Datum odevzdání práce: 15.11.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou závěrečnou bakalářskou práci vypracoval/a sám/sama za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Barbora Pelclová

Resumé:

Tato bakalářská práce pojednává o začleňování dětí cizinců do předškolního vzdělávání v českých státních školách. Zabývá se zejména současným stavem a porovnáním tohoto stavu se stavem cizinců v ČR celkově. Využity byly veřejně přístupné materiály a průzkumy veřejného mínění.

Konkretizuje kroky, které by měla učinit ředitelka mateřské školy před přijetím dítěte cizince do MŠ, porovnává kroky, které činí ředitelky v jednotlivých MŠ v Praze a zobecňuje tyto poznatky.

Summary: (angl.)

The thesis discusses the integration of children of immigrants to preschool education in Czech public kindergartens. The thesis compares its current status with the status of immigrants in the Czech Republic as a whole. Publicly accessible materials and opinion polls were the main sources for this first part.

The thesis further specifies the steps needed to be taken by the kindergarden director prior accepting a child of immigrants to the kindergarden. It compares practices of directors in different schools of Prague and generalizes this experience and knowledge.

Klíčová slova:

Předškolní vzdělávání, děti cizinců, management mateřské školy

Obsah:

1. Úvod	6
2. Cíl a osnova práce	7
3. Analýza počtu cizinců vycházející z výzkumů Českého statistického úřadu	7
3.1 Počet cizinců v České republice.....	8
3.2 Postoj obyvatel ČR k cizincům.....	9
3.3 Kategorie cizinců.....	10
4. Základní manažerské funkce ředitelky MŠ z hlediska přijímání a práce s dětmi cizinců	13
4.1 Plánování.....	13
4.2 Organizování.....	16
4.3 Výběr a rozmisťování spolupracovníků.....	17
4.4 Vedení lidí	19
4.4.1 Vedení porad.....	20
4.4.2 Zadávání úkolů.....	20
4.4.3 Motivace.....	21
5. Připravenost vzdělávacího systému předškolního vzdělávání na vzrůstající počet cizinců v MŠ	22
5.1 Připravenost vzdělávacího systému – hlavní dokumenty.....	22
5.2 Rámcový program pro předškolní vzdělávání.....	22
5.2.1 Hlavní požadavky Rámcového programu pro předškolní vzdělávání.....	22
5.2.2 Úkoly vymezené v RVP PV.....	24
5.2.3 Cíle RVP PV.....	25
6. Výzkum	25
6.1 Cíl výzkumné části.....	25
6.2 Charakteristika respondentů.....	25
6.3 Metody výzkumu.....	26
6.4 Předpoklady.....	27

6.5 Dotazník.....	27
6.6 Výsledky výzkumné části.....	29
6.6.1 Statistika dětí cizinců vzdělávajících se v mateřských školách dle tabulek školských úřadů MČ Prahy.....	29
6.6.2 Výsledky dotazníkového šetření mezi ředitelkami mateřských škol.....	30
7. Doporučující kroky a návrhy pro management škol.....	38
7.1 Komunikace a vstřícnost.....	38
7.1.1 Přijímání dětí cizinců do mateřské školy.....	39
7.2 Práce s pedagogickými pracovníky.....	41
7.2.1 Vzdělávání pedagogických pracovníků mateřských škol.....	41
7.2.2 Informovanost pedagogických pracovníků mateřských škol.....	42
7.2.3 Podpora pedagogických pracovníků mateřských škol.....	42
7.2.4 Kontrola pedagogických pracovníků mateřských škol.....	42
7.2.5 Oceňování pedagogických pracovníků mateřských škol.....	43
8. Výstup bakalářské práce.....	43
9. Závěr bakalářské práce.....	44
10. Poděkování.....	45
11. Seznam použité literatury a pramenů.....	46
12. Seznam příloh.....	47

1. Úvod

Svět se mění. A to už od jeho počátku, přes doby dávno minulé do dob dnešních a budoucích. Věci ani lidé nezůstávají stejní a každým okamžikem je třeba řešit nové výzvy. Jednou z výzev, před kterou je postaveno české školství, je změna, která přišla spolu se vstupem České republiky do Evropské unie. Česká republika se rázem stala zemí otevřenou západní části Evropy, Češi se začali poohlížet po studiích v cizině, stejně tak cizinci začali pátrat, co by jim přineslo studium v České republice. Firmy se stále častěji spojovaly s mezinárodními partnery a tito začali do Čech vysílat své pracovníky. A pracovníci, vrcholoví manažeři i řadoví pracující, si s sebou přivezli své rodiny a začali používat český vzdělávací systém. Byly české školy na tento příliv cizinců připraveny?

Druhou skupinou, která se začala objevovat v České republice, jsou přistěhovalci ze zemí bývalého sovětského svazu, z balkánských republik či z Asie. Mnozí z nich viděli Českou republiku jako zemi, která se již dostala do Evropské unie, a proto stáli o možnost žít zde a hlásit se tu o práci. Jiní viděli a stále vidí v České republice možnost, jak se tu zabydlet na pár let a poté pokračovat do dalších, západněji ležících, zemí. I tito lidé si přivezli do Čech své rodiny, které krom jiného chodí do našich mateřských, základních, středních a vysokých škol.

Díky informačním technologiím, větší prezentaci České republiky ve světě i díky současnému politickému systému mohou lidé v celém světě vědět, že zde máme výborné lékaře a dostupnou zdravotní péči, že naše školství prochází mnoha reformami tak, aby studia byla uznatelná po celém světě. Je tedy zajímavé v České republice bydlet i jako cizinec a pomalu se stávat alespoň v nějakých ohledech Čechem.

Zabýváme-li se však otázkou, zda na tento příliv dětí ze zahraničí byly české školy připraveny, přijdeme na to, že spíše ne, ale díky skvělým učitelům a řídicím pracovníkům se školy se situací vyrovnaly. Někde to šlo rychleji a lépe, jinde hůře. Má práce vzniká proto, aby pomohla těm, kteří se třeba ještě tak připraveni necítí nebo občas hledají správnou cestu. Zcela jistě myšlenky, výzkumy a rady použité v této práci nejsou jediné a neměnitelné. Škola je

zajímavá v tom, že každá je jiná a přesto očekáváme podobné výstupy. Tato práce má především pomoci ujasnit si některé pojmy a výkony spojené s přijetím dítěte cizince do mateřské školy. Další práce vždy byla a bude na konkrétním pracovníkovi, jak se mu podaří se situací vyrovnat a jak bude chtít dítěti pomoci.

2. Cíl a osnova práce

Cíle práce:

Zjistit připravenost managementu škol a pedagogických pracovníků na stále vzrůstající počet dětí cizinců do mateřských škol.

Informovat o stavu začleňování dětí cizinců do předškolního vzdělávání a nabízet způsoby, kterým toto vzdělávání vylepšit a zpřístupnit většímu množství dětí cizinců.

Osnova práce:

- Poukázat na vzrůstající počet dětí cizinců v mateřských školách
- Analyzovat rámec vzdělávání a jeho možnosti ve vztahu k dětem cizincům (výzkumná část)
- Vyhodnotit největší rizika při vzdělávání dětí cizinců pro management mateřských škol (výzkumná část)
- Navrhnout možnosti řešení těchto rizik nebo možnosti jejich snižování (výstup)

3. Analýza počtu cizinců vycházející z výzkumů Českého statistického úřadu

Tabulky a informace, uvedené v této části práce vycházejí z výzkumů Českého statistického úřadu, které každoročně probíhají a jejich výsledky jsou pravidelně zveřejňovány na webových stránkách Českého statistického úřadu ([www. /czso.cz/csu](http://www.czso.cz/csu)).

Další údaje pochází z výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (www.cvvm.cas.cz) „Naše společnost“, který sledoval proměnlivost postojů obyvatel České republiky k přistěhovalcům – cizincům.

Při porovnávání tabulek z Českého statistického úřadu a tabulek výzkumu bakalářské práce lze sledovat mnohé vzájemně se potvrzující údaje. Další informace poskytují lepší orientaci a představu o cizincích, o jejich postavení a statusu v České republice.

3.1 Počet cizinců v České republice

Česká republika se po svém vstupu do Evropské unie stala zemí, ve které se počet cizinců dlouhodobě zvyšuje. Vstupem do Evropské unie se Česká republika stala zemí nejen zajímavou pro současné obyvatele Evropské unie, protože cestování do České republiky, pobyt i usídlení se zde je pro ně jednodušší. Zajímavou zemí se Česká republika stala také pro lidi ze zemí, které v Evropské unii ještě nejsou. Je bezpochyby mnoho důvodů, proč si imigranti vybírají právě Českou republiku. Jdou sem buď jako do země, kde je něco lepšího (lepší možnost, příležitost, péče) než v jejich současné zemi, nebo si Českou republiku vybírají jako startovní zemi pro své další přesídlení.

Pro obyvatele z východní části Evropy je mnohdy důvodem také to, že čeština vychází ze slovanských jazyků a vzájemné porozumění je tedy snazší než v Německu či Francii.

Sdružení Meta, vycházející ze svých loňských průzkumů¹, píše, že v českých školách jsou přibližně 2% žáků, pro něž je čeština cizím jazykem. Ve školním roce 2003/4 se uvádí 1,1% dětí, žáků a studentů, kteří jsou bráni jako cizinci. **Výzkumy potvrzují teorii, že počet cizinců v ČR a tedy v českém vzdělávacím systému stále narůstá.**

V mateřských školách se vzdělávalo v roce 2010 3963 cizinců (1,26 %) z celkového počtu 314 006 dětí. Z toho je 1040 z Evropské unie (0,3 %).

Nejčastějšími cizinci jsou:

Země původu	Počet cizinců na všech stupních škol	Procentuální vyjádření zastoupení
Vietnam	6 278	27,3%
Ukrajina	5 346	21,8%
Slovensko	4 507	17,4%
Rusko	2 252	7,7%
Mongolsko	637	2,3%
Moldávie	407	1,6%
Kazachstán	403	1,6%
Čína	352	1,5%
Bělorusko	338	1,3%

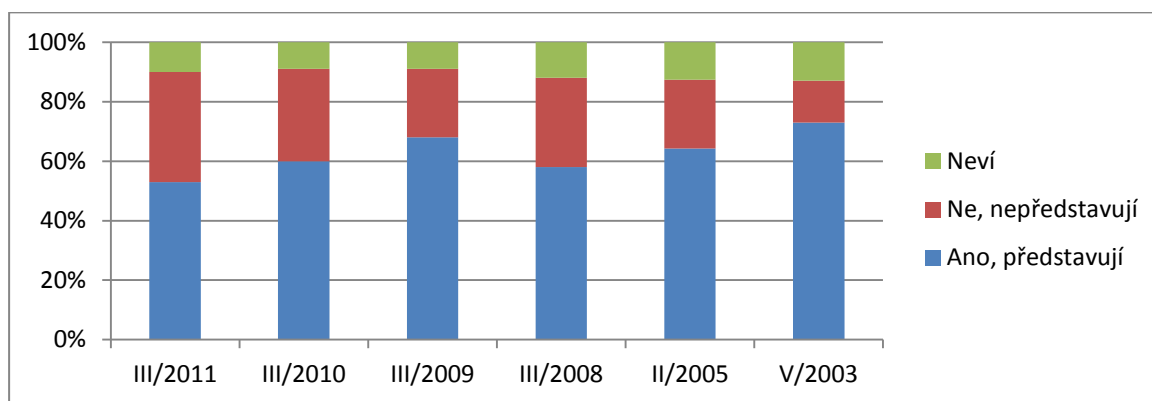
Zdroj Cizinci v České republice, Český statistický úřad, 2009

¹ Meta o.s., [online]. [cit. 2011-06-10]. Dostupné na <<http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/pocty-cizincu-na-skolach>>

Z tabulky je vidět, že na třetím místě v počtu cizinců jsou děti přicházející s rodiči ze Slovenské republiky. Na děti cizinců přicházející ze Slovenské republiky je třeba pohlížet také jako na cizince. V mnohých případech může být tendence je za cizince nepovažovat, protože blízkost řeči pozitivně ovlivňuje jejich přijímání v České republice. Toto přemýšlení v případě přijímání dětí do mateřských škol není vhodné, protože i děti přicházející ze Slovenska mohou trpět problémy dětí cizinců.

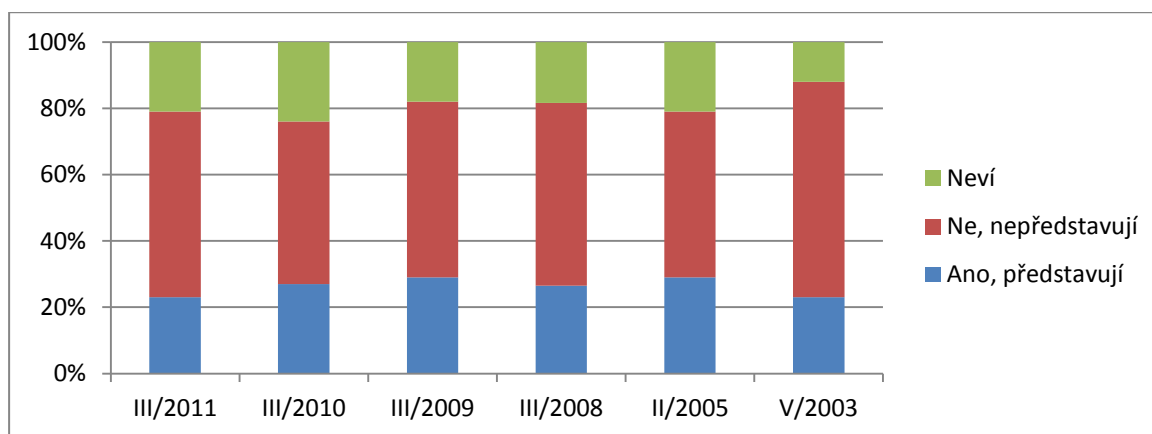
3.2 Postoj obyvatel ČR k cizincům

Graf 1: Představují občané jiných národností, kteří k nám přišli v posledních letech, problém? Hodnocení obecně celé ČR

Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost

Graf 2: Představují občané jiných národností, kteří k nám přišli v posledních letech, problém? Hodnocení místa bydliště

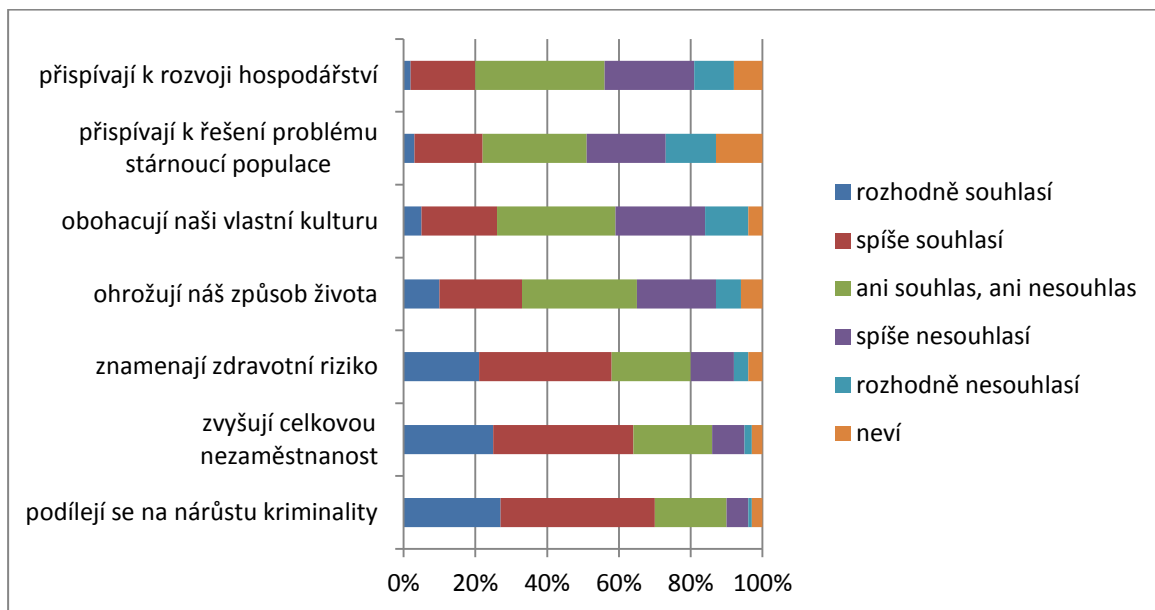

Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost

Tyto tabulky jsou zařazeny do bakalářské práce, protože škola neexistuje mimo kontext ostatního života. Měla by být výraznou součástí života jedince, rodiny i obce. Pohled, jak občané české republiky pohlíží na cizince je pro školu důležitý pro další komunikaci s dětmi i rodiči cizinci.

Zajímavostí je, že z hlediska celé ČR vnímají lidé cizince daleko (až dvojnásobně) problematičtěji než z hlediska místa svého bydliště.

Graf3: Názory ohledně cizinců pobývajících dlouhodobě v ČR

Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost

Zatímco grafy 1 a 2 poukazují na obecný pohled občanů České republiky na cizince, v grafu 3 lze sledovat konkrétní klady či zápory, které vnímají občané české republiky při společném soužití s cizinci.

Školství a školy veřejné by měly často na klady společného soužití poukazovat a vést své žáky k toleranci a přijímání cizinců. Škola a její management by si měly být vědomy také kritických bodů soužití a připravovat na ně žáky vhodnými způsoby, případně jim předcházet.

3.3 Kategorie cizinců

Do veřejných škol (mateřských, základních, středních, vyšších odborných i vysokých) přicházejí a jsou přijímáni různí cizinci. Jejich přijímání a další účast na vzdělávání, poskytování služeb,

souvisejících se vzděláváním se řídí státem danými normami, je třeba, aby management školy znal hlavní rozdělení cizinců do kategorií (zákon 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky).

Z hlediska cizinecké legislativy můžeme hovořit o těchto základních kategoriích cizinců:

- občané Evropské unie a také rodinní příslušníci občanů Evropské unie (vč. občanů států Evropského hospodářského prostoru tj. Lichtenštejnsko, Norsko, Island a Švýcarsko)
- občané třetích zemí

Občané Evropské unie

Každý občan členského státu Evropské unie je občanem Evropské unie. Občanství Evropské unie nenahrazuje státní příslušnost členského státu, nýbrž ji doplňuje. Občanství Evropské unie bylo zavedeno Maastrichtskou smlouvou a vyplývají z něho určitá práva a povinnosti.

Občanství Evropské unie přináší zvláštní práva:

- svobodu pohybu a usazení se kdekoli v Evropské unii
- právo volit a být volen do obecní samosprávy a do Evropského parlamentu v místě trvalého pobytu
- diplomatickou a konzulární ochranu orgány jakéhokoli členského státu Unie
- petiční právo k Evropskému parlamentu
- právo obracet se na evropského ombudsmana

Občané Evropské unie zde pobývají buď

- na základě práva volného pohybu osob vyplývajícího ze Smlouvy o založení Evropských společenství a z cizineckého zákona a svou totožnost prokazují cestovním dokladem (např. cestovní, diplomatický, služební a úřední pas) nebo průkazem totožnosti.
- na základě zvláštního pobytového povolení (tj. povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu) – o toto povolení může (ale nemusí) občan Evropské unie požádat, hodlá-li

pobývat v ČR déle než 3 měsíce). Prokazují se v tomto případě průkazem o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu Evropských společenství.

Rodinní příslušníci občana Evropské unie jsou především:

- manžel/ka
- rodič (jde-li o občana Evropské unie do 21 let)
- dítě mladší 21 let nebo takové dítě manžela občana Evropské unie)
- nezaopatřený přímý příbuzný nebo takový příbuzný manžela občana Evropské unie

a také cizinec, který:

- žije s občanem Evropské unie ve společné domácnosti
- se o sebe nedokáže sám ze zdravotních důvodů postarat (bez osobní péče občana Evropské unie)
- je-li rodinným příslušníkem občana Evropské unie

Rodinní příslušníci občana Evropské unie jsou především cizinci ze třetích zemí, tedy např. občané Ruska, Chorvatska či Spojených států amerických, anebo osoby bez státní příslušnosti.

Skrze tuto svou rodinnou vazbu se tedy tito cizinci ze třetích zemí dostávají do právního režimu občanů Evropské unie. Totožnost prokazují mj. průkazem o povolení k pobytu.

Cizinci ze třetích zemí

To jsou osoby, které nemají občanství ČR ani občanství Evropské unie ani občanství žádného ze států Evropského hospodářského prostoru (Lichtenštejnsko, Norsko, Island a Švýcarsko). Ne všichni cizinci, kteří nemají státní občanství členského státu Evropské unie jsou skutečně řazeni do skupiny cizinců ze třetích zemí. **Mnoho cizinců, kteří mají občanství třetích zemí, např. Ukrajiny, USA či Turecka, jsou totiž rodinnými příslušníky občanů Evropské unie a cizinecké právo je tak řadí k občanům Evropské unie.**

4. Základní manažerské funkce ředitelky MŠ z hlediska přijímání a práce s dětmi cizinců

Při přijímání a následném poskytování vzdělávání a souvisejících vzdělávacích služeb pro děti cizinců ve veřejných školách v České republice, uplatňuje manažer školy mnohé principy ze základních manažerských funkcí.

V této části jsou zařazeny základní manažerské funkce a popsány z hlediska práce s dětmi cizinců tak, aby byly ujasněny termíny a kroky, které manažer ve škole provádí.

Rozdělení základních funkcí

Pro rozdělení základních manažerských funkcí jsem použila rozdělení z knihy Moderní management v teorii a praxi [1]. V této knize najdeme také další rozdělení, dle jednotlivých autorů a časových období, kdy je aplikovali.

4.1 Plánování

4.2 Organizování

4.3 Výběr a rozmístování spolupracovníků

4.4 Vedení lidí

Kontrola

4.1 Plánování

V knize Moderní management v teorii a praxi [1] slouží plánování k identifikaci a diagnóze stávající situace; odhadu a ocenění možností plánovaného rozvoje v prostoru a čase; stanovení cílů, jejich uspořádání a vazeb mezi cíli; výběru scénáře plánu; stanovení postupu realizace zvoleného plánu a případné adaptace dle měnících se podmínek.

Ředitelka MŠ by měla mít stanovený plán, který určuje další směřování celé školy. Často se jedná o tzv. plán dlouhodobý [viz 1, str.77], který zahrnuje delší časový úsek.

a) Dlouhodobé plány

Je základním krokem při jakýchkoli aktivitách ředitelky MŠ. Tvorba a provádění této manažerské funkce je rozdělena na zvládnutí tří paralelních manažerských funkcí [1, str.77]:

Analýzu – stanovení výchozí situace, popis dosaženého stavu

Rozhodování – o volbě některého ze scénářů a jeho povýšení na plán

Implementaci – postupnou realizaci plánu, v podmínkách (měnících se), na které musí manažer adekvátně reagovat

V pojetí plánování dle moderního managementu nejde o jasně narýsovanou linii, ze které není možné se odklonit. Jde především o výhled do budoucnosti, očekávání nějakého vývoje a přispění k tomu, aby vývoj školky byl v souladu s předpokládaným vývojem společnosti. Ředitelka by si měla uvědomovat, že žije v době, kdy děti cizinců budou v naší republice spíše běžným jevem než ojedinělou zajímavostí.

V analýze by se měly objevit mimo jiné informace o situaci kolem mateřské školy (cizinci mají velmi často tendenci se sdružovat a tak pokud nějakou školku navštěvují 3 francouzské děti, je velmi pravděpodobné, že se brzy přihlásí i další) ve vztahu k obydlí cizinců. V následném sestavování plánu je tedy třeba brát ohled na skutečnost, že mateřskou školu bude navštěvovat větší počet cizinců, kteří v okolí bydlí, reagovat vhodnými prostředky a pracovat s tím.

Dále je třeba myslet na pedagogické zajištění situace, kdy bude cizinců přibývat. Do plánů je možno zahrnout získání prostředků na asistenta pedagoga pro děti cizinců. Zohlednit jazykovou situaci ředitelky i učitelek v plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Připravovat fungování školky tak, aby vyhovovala cizincům, kteří školku navštěvují (například úprava jídelníčku, provozní doby). **Úprava Školního vzdělávacího programu tak, aby zohledňoval také výchovu a vzdělávání dětí cizinců. Tato fáze může být popsána ve více krocích, ve více variantách, ze kterých si může jak vedoucí manažer, tak pracující pedagog volit nejvhodnější kroky (viz. man.funkce Rozhodování).** Touto volbou může ředitelka MŠ posilovat vnitřní motivaci učitelky, která se osobně podílí na stanovení úkolu (způsob práce s cizincem), a dle teorie Bělohávkova [2, str.34] úkol přijímá silněji a bude se snažit dokázat, že její výběr byl správný.

V neposlední řadě by měly ke slovu přijít **individuální plány**. Cíle individuální plán pro cizince jsou nejčastěji stanoveny v oblasti naučení se českého jazyka (jako cizího jazyka), v oblasti vyjadřování a správné výslovnosti. Tyto plány jsou vhodné pro každého cizince nebo cizineckou skupinu dětí.

V dlouhodobém plánu je vhodné nacházet také nové možnosti, jak dětem cizinců ještě více pomoci – vyhledávání odborné pomoci, vytvoření kroužku Českého jazyka, výroba či nákup didaktických materiálů usnadňující práci s dětmi cizinců.

Mým zjištěním je, že je velmi vhodné se již při nástupu dítěte do mateřské školy rodiče ptát, zda uvažuje o dalším pokračování v české škole či má jiné plány a úmysly. Toto má cenu nejčastěji u dětí z Evropské unie, pro které jsou v ČR cizojazyčné školy zřízeny.

b) Krátkodobé plány

Zatímco dlouhodobé plánování je závislé na vnějších podmínkách a týká se spíše období několika let dopředu, krátkodobý plán je přímo spjatý s výhledem školky na nejbližší měsíce, nanejvýše rok. Je zásadní v něm zohledňovat momentální situaci učitelky, ředitelky i školky. Mnohé věci se dají změnit i v průběhu školního roku a není třeba čekat až na začátek dalšího.

Krátkodobé plány se také budou vztahovat ke konkrétním dětem a konkrétním problémům s nimi. Je tedy nad rámec této práce se této oblasti příliš věnovat.

V krátkodobých plánech se věnujeme: metodám a prostředkům výuky dětí cizinců, vzdělávacím plánům daného školního roku (zohlednění cizinců v jednotlivých tématech, využití dětí i rodičů cizinců), komunikace s rodiči před, v průběhu a na konci školního roku, evaluace naší práce.

Stěžejním bodem plánování je stanovení cílů a kritérií plnění plánů. **V moderním managementu téměř nelze uvažovat o pouhých osamocených cílech, ale o celé soustavě cílů plánu, ke kterým se plánem snažíme dostat.** Stanovování cílů má svá pravidla, o tom, jak vytvořit vhodný cíl mluví jak Vodáček [1, str.79], cituji:

„S jako zkratka pro „stimulating“. Vyjadřuje požadavek, aby cíle byly stimulující (motivující) k jejich dosažení;

M jako zkratka pro „measurable“. Vyjadřuje požadavek, aby cíle byly měřitelné (jasně kontrolovatelné);

A jako zkratka pro „acceptable“. Vyjadřuje požadavek, aby cíle byly pro realizátory plánu přijatelné;

R jako zkratka pro „realistic“. Vyjadřuje požadavek, aby cíle byly realistické, tj. reálně dosažitelné;

T jako zkratka pro „timed“. Vyjadřuje požadavek, aby cíle byly určeny v čase.“

tak i Bělohlávek [2, str.33], citují: „pravidlo SMART: specifické, měřitelné, akceptované, reálné a termínované úkoly..“ Naprosto nutná je jasná formulace cíle z hlediska poslání plánu, stanovení způsobu měření cílů, stanovení vazeb na ostatní cíle (návazné či podmiňující) a stanovení časového horizontu.

Plán ředitelky školy nebude existovat zcela osamoceně. Vždy se jedná o plán, který na něco navazuje (plán zřizovatele, plán okolních škol, plány osob, které se podílejí na chodu školy) a něco dalšího navazuje na něj (plány jednotlivých skupin a tříd, individuální plány). Vodáček [1, str.81] vymezuje 3 dimenze, které vymezují zasazení plánu školy. Jedná se o dimenzi Vertikální, horizontální a časovou.

4.2 Organizování

Organizování je manažerská činnost, která pomáhá ředitelce přinášet dané výsledky s co nejvýhodnějšími náklady (ne nutně nejnižšími). Organizování využívá výhod společenské dělby práce (mezi ředitelku, učitelku, zástupkyni, vedoucí školní jídelny, děti apod.), koordinace činností a vztahů lidí, kteří je provádějí a vymezení pravomocí a zodpovědnosti zúčastněných lidí.

Vhodná organizace činností bývá zabezpečována formou organizační struktury. Tvorba organizační struktury probíhá podle daných pravidel (např. dle Ernesta Daleho, názor OSCAR – Dále, E.; Management. Theory and Practice. McGraw-Hill, New York 1965), popsáno stručně také v české knize [1, str.91].

Organizační struktury se znázorňují v organizačních schématech. Každá ředitelka by si měla uvědomovat, že organizační schéma by mělo být dobrým sluhou (nikoli tedy pánem nad každou situací). Tato schémata jsou odrazem formálních organizačních struktur.

Mimo to – souběžně s nimi – jsou ve školách také neformální organizační struktury (vytvářejí se na základě přátelských vazeb, společných zájmů atp.). Tyto neformální

ogr.struktury ovlivňují plány a výsledky organizace, proto s nimi ředitel nejen počítá, ale také vhodně pracuje.

Vnitřní organizační schéma školy bude **zahrnovat jednotlivé stupně řízení školy** (povinnosti a odpovědnost za prováděné činnosti) a také jednotlivé třídy a rozdělení dětí (a učitelek) do nich. Na základě znalosti neformálních struktur je dost sporné, zda je lepší, když tvoří děti cizinců ve třídě nějakou menší skupinu nebo zda je rozdělovat do několika tříd po jednom. V prvním případě se dítě lépe adaptuje, není pro něj tolik obtížné pochopit nové věci, starší děti mohou mladším pomoci například překladem některých pokynů a lépe zde probíhá spontánní hra či činnost, dítě je více odpočaté – nemusí se neustále soustředit na cizí řeč a další projevy, které mu napoví, co se po něm chce. Zápor je, že děti cizinců tolik nepotřebují používat nový jazyk a tak se mu nesnaží ze všech sil porozumět. Řeč i porozumění se tedy rozvíjí pomaleji a s větší námahou ze strany učitelky (je třeba více individuálních činností připravených učitelkou), vidí špatné/nevhodné vzory (další cizojazyčné děti, které češtinu nepoužívají dokonale), dítě používá svůj mateřský jazyk velmi často a nemá tak rozdělené prostředí na cizojazyčné a prostředí, kde se hovoří mateřským jazykem.

Pokud je možnost dětí cizinců rozdělit do několika tříd jsou problémy opačné. Nicméně z mých vlastních zkušeností to vede k velmi rychlému porozumění základním pokynům (v řádu prvních 2-3 měsíců) a k delší osamocení. Učitelka musí při svých výstupech myslet i na zapojení dítěte cizince a být připravena stávat se častým partnerem ve spontánních činnostech – zpočátku. Českým dětem totiž dělá problém vymyslet hru pro cizince a zapojit ho do ní. To je věc, kterou se musí teprve naučit.

Rozdělení kompetencí mezi učitelku a ředitelku by měla stanovit ředitelka. Jedná se zejména o to, kdo bude mít na starosti informování rodičů o různých provozních věcech ve školce, o akcích, o vývoji dítěte. Toto je třeba si v případě dítěte cizince zopakovat a znovu ujasnit, aby nedošlo ke zbytečným nedorozuměním, které negativně dopadnou především na dítě.

4.3 Výběr a rozmístování spolupracovníků

Náplň této manažerské funkce uvádí Vodáček dělí opět Vodáček [1, str.105] na několik problémových okruhů:

plánování (zjišťování potřeby vhodných spolupracovníků; zajištění,
výběr a nasazení spolupracovníků;
hodnocení práce; postup, sestup, převod, uvolnění,
**zvyšování kvalifikace a rekvalifikace; systémy odměňování; pracovní podmínky
zaměstnanců a personální záležitosti.**

Pokud se budeme držet vymezených okruhů, začneme opět u plánu – je třeba dobře zvolit typy pedagogů, pedagogických i nepedagogických pracovníků, které potřebujeme, ke zvládnutí našeho plánu. Ve školství se málokdy musí nutně přemýšlet nad počtem, protože počet pracovníků je striktně daný zákonnými normami (lze však v rámci personalistiky přemýšlet o nejvhodnějším rozdělení přidělených pracovních sil). Pokud lze očekávat větší zájem ze strany rodičů dětí cizinců o mateřskou školu, je třeba se zaměřit na potřebu pedagogických pracovníků (např. asistentů pedagoga - na děti cizinců je možné vztáhnout (§ 16 odst. 9 školského zákona) o dětech se speciálními vzdělávacími potřebami.) a na výběr a rozdělení pedagogů do tříd. Ředitelka by se měla snažit vyhledávat takové učitelky, pro které je práce s dětmi cizinci zajímavá, obohacující a naplňující. Protože je potřeba, pro dobrou a cílevědomou práci, aby učitelka chtěla, byla ochotná a věděla jak s dětmi cizinců pracovat.

Pokud nelze očekávat možnost přijetí nových pracovníků, je třeba se systematicky připravovat na **rozvoj těch stávajících pomocí systému zvyšování kvalifikace** (v tuto dobu vhodně podpořeno také vidinou vyššího platu), případně rekvalifikace. Byť není v Českých podmínkách obvyklé, aby byly nabízeny jazykové kurzy na dobré úrovni a zároveň za peníze, které může škola na DVPP věnovat, je třeba, aby ředitelka vyhledávala a nabízela pedagogům všechny dostupné možnosti.

Práce s dětmi cizinců může být pro učitelku nejen nová a obohacující její zkušenosti, ale často také značně frustrující. Zejména pokud byla zvyklá, že po několika týdnech děti umí určité věci a s příchodem dětí cizinců se tento termín značně prodlužuje. **Role ředitelky jako hodnotitele práce je zde nezastupitelná. Ředitelka musí vhodným způsobem pedagogy sledovat, vidět jejich snahu a kroky, které podnikaly a tyto kroky hodnotit. Hodnocení však musí brát** v potaz všechny omezující faktory, musí být konkrétní a poukazovat na dobré i

špatné. Hodnocení musí také být motivující (zejména pokud je třeba se zlepšovat) a případně také ukazovat cestu, kterou je možno zlepšení provádět. Mnoho pracovníků tyto cesty nevidí a zde může být zásadní role ředitelky MŠ. V dobrém hodnocení jde také o to, ukázat proč se některé věci nedaří tak, jak mohlo být zvykem.

Protože finanční ohodnocení nemůže být ve školství hlavním motivačním prvkem, nicméně autoři moderních publikací [2, str.40] se shodují, že finanční ohodnocení nemusí být tím zásadním motivačním prvkem pro podávání výborných výkonů, je třeba hledat jinde. Zde by mohly ředitelce školy pomoci pracovní podmínky a personální záležitosti, protože zejména u žen jde o zaměstnání, ve kterém budou svůj čas trávit rády. Ředitelka má mnoho možností, jak připravit podmínky vhodně, aby zaměstnankyním vyhovovaly (nekuřácké prostředí, závodní stravování, výběr kolegyně ve třídě, čerpání dovolené v průběhu roku atp.).

4.4 Vedení lidí

Klasickou základní myšlenkou v teorii o vedení lidí je McGregorova teorie X a Y [2, str.5]. Jedná se o myšlenky, které určují dva extrémní typy postojů lidí k práci. Úkolem manažera bude najít vhodnou cestu jak k zaměstnancům, kteří spadají spíše k extrému X, tak k extrému Y.

Posláním manažerské funkce vedení lidí je podle Vodáčka [1, str.118] vytváření, a pak i účelné a účinné využívání schopnosti, dovednosti a umění manažerů vést, usměrňovat, stimulovat a motivovat své spolupracovníky ke kvalitnímu, aktivnímu, popř.tvůrčímu plnění cílů jejich práce.

Velmi se od sebe liší jednotlivé styly vedení lidí. Nelze ovšem (a i na tom se mnohé publikace shodují) určit, který styl je správný nebo nejvhodnější. Pěknou formulaci uvádí Bělohávek [2, str.17], kdy píše, že styl vedení je určován situací.

Vedení lidí by mělo směřovat k neustálému zlepšování situace. Mnoho manažerů se snaží o zachování stávající dobré situace a nevyhledává příležitosti ke zlepšení. Organizace, škola potom dlouho postává na jednom místě (které se jeví jako vhodné nebo nerozporující), ale nevyvíjí se dál. Toto porovnání je pěkně vidět na porovnání transakčního manažera a transformačního vůdce [2, str.21].

Ředitelka jako dobrý leader by se měla snažit školu i pracovníky v ní neustále posouvat dál. Zejména v dnešní společnosti, která se označuje jako znalostní [3, str.8] a jejím hlavním majetkem jsou inovativní myšlenky a schopnost učit se, je třeba, aby se i škola neustále hýbala z místa.

Prvky dobrého vedení lidí jsou mimo jiné:

- 4.4.1 Vedení porad
- 4.4.2 Zadávání úkolů
- 4.4.3 Motivace

4.4.1 Vedení porad

Porada může být velmi efektivní nástroj k vedení lidí, nicméně stejně tak může být i nástrojem zcela zbytečným. Pro větší efektivitu je nutné si před každou poradou určit o jaký tip porady se jedná [5, str.4-6], z čehož může vyplynout také **cíl porady**. Pokud nevyplývá, je nutné si určit cíl porady, popřípadě také jednotlivých bodů.

Zcela stěžejní je, aby si vedoucí porady (nemusí to být vždy ředitel školy) poradu dopředu **připravil** (jednotlivé body, jejich výstupy, čas jim věnovaný) a připravil na dané body také účastníky porady (poslat plán porady předem, určit prioritu jednotlivých bodů).

Samotné vedení porady vyžaduje mnoho dovedností ze strany toho, kdo poradu vede (umění vést diskusi k vytyčenému cíli, řešení konfliktů, formulace a přijetí rozhodnutí, shrnutí [5, str.26]). Pokud jsou porady neefektivní a nevedou k žádným výsledkům (nebo pokud se výsledky z porady neodrážejí ve skutečném životě školy), jsou porady brány jako zbytečné a účast na nich klesá. Proto je třeba se na tuto oblast dostatečně zaměřovat.

4.4.2 Zadávání úkolů

Výstupem z porady bývá úkol/y pro jednotlivé účastníky. Také zadávání a kontrola plnění úkolů má svá pravidla, aby byly úkoly dobře formulovány a efektivně plněny.

Dobrý úkol by měl splňovat tyto vlastnosti [2, str.31]:

S = specifický

M = měřitelný

A = akceptovatelný

R = reálný

T = termínovaný

Úkol by měl být vhodně **zaznamenaný (v zápise z porady, v sešitě úkolů apod.) a kontrolovaný.**

Pokud se jedná o delší úkol, je vhodnější jej rozdělit na několik etap a každé dát konkrétní termín [2, str.32]. Vždy je také vhodné ověřit, zda danému úkolu rozumí stejně ten, kdo úkol zadává (ředitelka), tak ten, kdo jej přijímá (pedagog, uklízečka...). Úkol mohou podpořit různé motivace, které se podílejí na jeho vyšší zajímavosti pro vykonavatele (obtížnost, zpětná vazba, soutěž, účast na stanovení úkolu [3, str.33-34].

4.4.3 Motivace

Existuje velmi mnoho teorií zabývajících se motivací. Tyto a jejich rozbor nejsou nyní předmětem mé práce, proto se o motivaci zmíním jen jako odpověď na otázku proč.

Proč zvyšovat motivaci spolupracovníků?

Je předpoklad [1, str.123]:

- **vyšší zaangažovanosti do úkolů a do práce školy**
- **radostnější a kvalitněji odvedené práce**
- **vyšší ochota a zájem na jednotlivostech i celkovém výsledku**

Je možno zvyšovat motivaci také používáním negativní motivace (obava z trestu, snížení platu), ale tato negativní motivace povede spíše k vymýšlení oklik a postraních cest tak, aby vynaložené úsilí bylo co nejmenší při zachování stávajícího stavu pro splnění úkolu. Při krátkodobém nebo jednorázovém použití může také fungovat, ale povede spíše k nahodilým úspěchům než plánovanému zlepšení.

5 Přípravenost vzdělávacího systému předškolního vzdělávání na vzrůstající počet cizinců v MŠ

5.1 Přípravenost vzdělávacího systému – hlavní dokumenty

Jedním z hlavních dokumentů, kterým se mateřské školy řídí při své činnosti je **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání**. Ještě nad ním stojí Ústava ČR, která zaručuje vzdělání všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry, náboženství, politického či jiného smýšlení, národního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Další předpis, který určuje rovnost při přístupu ke vzdělávání je **Školský zákon**. Tento zajišťuje právo na rovný přístup k plnění povinné školní docházky všem žákům pobývajícím na území ČR. Taktéž těmto žákům zaručuje rovný přístup ke školnímu stravování a školským službám. Předškolní vzdělávání ale do této oblasti nespadá, proto je přístup k němu ve Školském zákoně dále upraven. A to následně (561/2004 §20, odst.1, písm.d): „K předškolnímu, základnímu uměleckému, jazykovému a zájmovému vzdělávání a školským službám mají cizinci, kteří nejsou občany EVROPSKÁ UNIE nebo jejich rodinnými příslušníky, zajištěn přístup za stejných podmínek jako státní občané ČR za podmínky, že na našem území mají oprávnění k pobytu nad 90 dnů, popřípadě pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany“.

5.2 Rámcový program pro předškolní vzdělávání

5.2.1 Hlavní požadavky Rámcového programu pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní **požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.**² RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ a určuje společný rámec. Podle něj mateřské školy vytváří své Školní vzdělávací program (ŠVP), ve kterých dále rozvíjejí a přizpůsobují daný společný rámec aktuálním podmínkám ve škole.

Jedním z hlavních principů RVP PV je **kladení důrazu na individualitu dětí, vzdělávaných v mateřských školách, na rozvoj a vzdělávání každého jedince v rozsahu jeho individuálních potřeb a možností.** RVP PV vede mateřské školy po cestě hledání toho nejlepšího možného, hledání nových forem a metod a pokračování v tom, co je úspěšné. RVP PV podporuje mateřské školy také v zavádění alternativních programů nebo jejich prvků. Je třeba si uvědomovat, že cizinci a jejich děti pochází často z odlišných společenských i státních systémů a mohou být tedy zvyklí na zcela jiné způsoby práce v mateřské škole. Pro ředitelku mateřské školy je vhodné mít představu alespoň o některých základních druzích alternativního školství ve světě a umět rodičům poradit ().

Dalším z hlavních požadavků RVP PV je **umožňovat mateřským školám využívat různých forem i metod vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám.** Tento bod zavazuje školy pracovat s potřebami okolí, např. tedy pomáhat při začleňování cizinců do života v ČR. Jednou z hlavních funkcí manažera školy je plánování. Změny vnějších podmínek (větší přísun cizinců do okolí mateřské školy) by měly být zohledněny v rámci plánování činnosti školy na další roky. Ředitelka má možnost pomoci ŠVP seznamovat zřizovatele s aktuální situací a snažit se o zlepšení podmínek pro realizaci vlastního plánu.

Poskytovat rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání vede mateřskou školu k neustálému sledování okolních podmínek a přizpůsobování působení mateřské školy na okolí v souladu se změnami. Evaluovat ŠVP a jeho dopady a měnit jej, měnit jeho obsah i používané metody. Změny by měly vycházet ze zjištěného stavu a pomocí cílů přizpůsobovat a zlepšovat jej.

² *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2011-10-25]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

5.2.2 Úkoly vymezené v RVP PV

Úkolem předškolního vzdělávání je **doplňovat rodinnou výchovu, poskytovat dostatek kvalitních podnětů k aktivnímu rozvoji a učení**. Předškolní vzdělávání učí dítě žít ve společnosti ostatních, učí dítě kulturním zvykům, tradicím a učí jej přibližovat mu normy a hodnoty okolního světa. Toto je velmi důležitý úkol z hlediska dětí cizinců, kteří přicházejí ze zcela rozlišného prostředí a mohou mít žebříčky hodnot a složení norem postavené jinak. Není cílem tohoto bodu, abychom dítě zcela zásadně měnili, ale ukazovat dětem i rodičům – cizincům cestu, po které mohou jít. Je třeba respektovat jejich vlastní tradice a zvyky, ale také je seznamovat s českými. Mateřská škola by měla vhodně doplňovat výchovu v rodině a v případě dětí cizinců můžeme toto doplnění vidět ve věcech, které rodina dítěti doma nabídnout nechce nebo nemůže.

Dalším úkolem, který je vhodný zmínit v kontextu dětí cizinců je **usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu**. Opět se zde vracíme k myšlence ukazovat rodičům i dětem typické součásti života v ČR a představovat jim je. Vždy však nechat na rodině, do jaké míry se do jednotlivých součástí touží zapojit. Větší šanci na úspěch ve vzdělávání bude mít člověk připravený, kterým dítě pocházející z odlišného kulturního prostředí nemusí být.

RVP PV dále opět zmiňuje jako jeden z úkolů **předpoklady pro pokračování ve vzdělávání** tím, že za všech okolností budou **maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí**. Zde se počítá s úlohou nejen mateřské školy (kde dochází k rozvoji daných předpokladů), ale také návaznosti na školní vzdělání – základní škola by měla navazovat tam, kde mateřská škola skončila. Úkol mateřské školy můžeme vidět ve spolupráci s několika nejbližšími základními školami, kam je největší předpoklad, že budou děti docházet.

Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem i jeho rodiči může plnit mateřská škola i úkol **diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami**. Rodič cizinec velmi často neví, jaké má v Čechách možnosti, kam se obrátit pro odbornou pomoc. Mateřská škola může tento svůj úkol plnit minimálně předáváním kontaktů na specializovaná centra, pedagogicko-psychologické poradny, logopedy a další instituce. Může být také první, kdo na nějaký problém u dítěte upozorní. Je třeba dbát na vhodnou a přiměřenou komunikaci, ještě o něco více se na rozhovor připravit, než když mluvíme s českým rodičem. Při podobných příležitostech je vhodné používání tlumočnicka, neboť se často jedná o specifické pojmy, kterým nemusí rodič v češtině rozumět a může snadněji dojít k nepochopení situace.

5.2.3 Cíle RVP PV

RVP PV obsahuje rámcové cíle předškolního vzdělávání, které jsou aplikovatelné na dítě z české i cizí rodiny se stejným úspěchem. Jsou to:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání

2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí

V uvedených materiálech lze vysledovat, že po právní stránce je české vzdělávání naladěno velmi vstřícně, snaží se cizince nejen nevynechávat, ale také na ně upozorňovat a myslet na ně. V mnoha dokumentech jsou přesvědčivé důkazy, že cizinci mají ve vzdělávání své místo, nejsou tu jen trpěni, ale je jim věnována náležitá pozornost.

6 Výzkum

6.1 Cíl výzkumné části

- 1.) Analyzovat rámeček vzdělávání a jeho možnosti ve vztahu k dětem cizincům
- 2.) Vyhodnotit největší rizika při vzdělávání dětí cizinců pro management mateřských škol

6.2 Charakteristika respondentů

Výzkum probíhal ve dvou skupinách respondentů. První skupinu tvořily úřady městských částí Prahy (Městské části 1-22), zejména jejich odbory (pracoviště a pracovníci) zabývající se školstvím. Tito reagovali na emailovou výzvu a poslali informace o počtech cizinců, evidovaných ve školách, které spadají do jejich působnosti. Jelikož tato data každoročně sbírají, nemělo dojít k žádné nadbytečné práci.

Tato oblast byla vybrána jako specifický vzorek – nejvíce cizinců je soustředěno v Praze a jejích školách³, dále je to kraj, ve kterém pracuji a vím, jak zde dané postupy fungují.

K oslovení úřadů došlo formou emailů na počátku května 2011. Požadovala jsem data za školní roky 2007/2008 – 2010/2011. Do konce května zareagovalo 100% oslovených.

Druhou skupinou byly ředitelky mateřských škol v Praze. Osloveno bylo 139 ředitelek mateřských škol (opět emailem, s odkazem na internetový dotazník). Do konce května odpovědělo na dotazník 41 dotázaných.

Pohlaví respondentů	Ženy		Muži		
		100%		0%	
Věk respondentů	20 – 30 let	30 – 40 let	40 – 50 let	nad 50 let	
	2	5	14	17	
	5%	13%	37%	45%	
Délka praxe v managementu školy	První rok	1-5 let	5-10 let	10 – 15 let	Více než 15 let
	0	9	4	15	10
	0%	24%	11%	39%	26%

6.3 Metody výzkumu

Nejprve jsem vytvořila dotazník, který jsem poskytla k pilotnímu výzkumu v rámci Městské části Praha 3 (učitelky a ředitelky mateřských škol na Praze 3). Na základě zkušeností a odpovědí jsem dotazník upravila a poskytla jej osloveným ředitelkám MŠ.

³ČSÚ, [online]. [cit. 2011-10-24]. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001>

Úpravy dotazníku:

- 1.) Byla doplněna otázka číslo 1 – Uvedte prosím Váš přibližný věk. Ukázalo se, že věk dotazované osoby částečně předurčuje její jazykovou vybavenost a pro výzkum byla zajímavá data, zda si ředitelka jazykové dovednosti dále doplňuje.
- 2.) Byla doplněna otázka číslo 8 - Chtějí/chtěly by učitelky jazyková školení navštěvovat? Když byly v pilotním projektu osloveny také učitelky MŠ, uváděly, že ředitelka jim jazyková studia často nabízí, ale ony o tato studia nemají zájem.
- 3.) Byla upravena otázka číslo 11 – pojem bilingvní děti byl vysvětlen jako děti používající krom češtiny ještě další jazyk (v rodině). Pod tímto pojmem totiž respondenti často uváděli také děti, které doma mluvily pouze jedním jazykem a druhý se „učili“ ve vzdělávacím procesu v mateřské škole.

Po provedených úpravách byl odkaz na dotazník zaslán 139 ředitelkám mateřských škol v Praze.

	Počet oslovených r.	Počet vrácených dotazníků
Úřady MČ Praha 1-22	22 Městských částí	22 (100%)
Ředitelky MŠ v Praze	139	41 (29,5%)

6.4 Předpoklady

1. Počet dětí cizinců se v mateřských školách každoročně zvyšuje.
2. Problém s dětmi cizinců vyplývá zejména z nedostatečné jazykové vybavenosti všech zúčastněných stran (dětí, rodičů, učitelek MŠ, ředitelek MŠ)

6.5 Dotazník

Dotazník pro ředitelky mateřských škol byl zpracován pomocí Google technologie. Tuto technologii bych doporučila všem, kdož potřebují zpracovat nějaký dotazník – respondentům stačí poslat odkaz a oni vyplňují dotazník on-line. Odpadá ukládání, stahování a další věci, které dotazování prodlužují.

Dotazník pro ředitelky MŠ V Praze

1. Uvedte prosím váš přibližný věk
 - 20 – 30 let; 30 – 40 let; 40 – 50 let; nad 50 let
2. Uvedte prosím přibližnou délku Vaší praxe v managementu školy
 - 1.rok; 1-5 let; 5-10 let; 10 – 15 let; více než 15 let
3. Cizí jazyk, který ovládáte? Uvedte jen takové cizí jazyky, jakými byste byla ochotna mluvit např. s rodiči dětí v MŠ
4. Vaše jazykové vzdělání, nejvyšší dosažená úroveň jednoho jazyka
 - a. Státní zkouška z cizího jazyka
 - b. Maturitní zkouška z cizího jazyka
 - c. Zkouška na jazykové škole
 - d. Aktivní znalost jazyka (bez zkoušky)
 - e. Pasivní znalost cizího jazyka (bez zkoušky)
 - f. Neznalost cizího jazyka
5. Kolik tříd má Vaše mateřská škola?
6. Kolik učitelek ovládá nějaký cizí jazyk na aktivní – komunikační – úrovni? Je schopna domluvit se s rodiči v tomto jazyce, vede jazykový kroužek apod.?
7. Nabízíte učitelkám jazyková školení v rámci DVPP?
Ano x Ne
8. Chtějí/chtěly by učitelky jazyková školení navštěvovat?
Myslím, že ano x Myslím, že ne
9. Navštěvujete Vy nějaké jazykové školení? Ať už v rámci DVPP nebo soukromě?
10. Kolik dětí mluvících cizím jazykem máte v mateřské škole? *Zde uveďte ty děti, které nemají možnost doma slyšet češtinu.*
11. Kolik dětí mluvících bilingvně (čeština ve spojení s jiným jazykem) máte v mateřské škole?
12. Počet cizinců ve Vaší škole?
13. Z jakých zemí máte cizince nejčastěji? Uvedte 3-5 nejčastějších zemí.

14. Jak pracujete s dětmi cizinců v mateřské škole?

- a. Zcela stejně jako s ostatními dětmi
- b. Rodiče mají možnost několik prvních dní pobýt s dětmi ve třídě a vše jim vysvětlit
- c. Zpočátku jim paní učitelka překládá pokyny do jejich řeči
- d. Učitelka dětem cizincům pomáhá jednoduššími pokyny a názornými ukázkami
- e. Jiné:

15. Jak pracujete s rodiči dětí cizinců?

- a. Zcela stejně jako s ostatními rodiči
- b. Poskytujete jim veškeré informace v písemné podobě (možno vzít domů a přeložit si)
- c. Veškeré důležité informace máte přeložené do nejčastějších jazyků (Aj, Rj)
- d. Učitelka ústně upozorňuje na důležitá sdělení (v češtině)
- e. Učitelka ústně upozorňuje na důležitá sdělení (v cizím jazyce)
- f. Jiné:

16. Využíváte nějak dětí (rodičů) cizinců ve Vaší mateřské škole? Jak?

17. Jaké největší problémy řešíte s rodiči dětí cizinců? Popište, co Vám dělá největší obtíže při komunikaci s rodiči dětí cizinců.

18. Jaké největší problémy řešíte při zapojování dětí cizinců do předškolního vzdělávání?

- a. Jazykovou bariéru
- b. Agresivitu
- c. Strach dětí (xenofobie – strach z cizinců), nepřijetí dítěte cizince do kolektivu
- d. Strach dětí cizinců z českých dětí, nezapojování se
- e. Problémy s rodiči dětí cizinců
- f. Problémy s rodiči českých dětí

6.6 Výsledky výzkumné části

6.6.1 Statistika dětí cizinců vzdělávajících se v mateřských školách dle tabulek školských úřadů MČ Prahy

Země	2007/2008	V %	2008/2009	V %	2009/2010	V %
Ukrajina	100	23,4%	148	28,1%	234	32,9%
Vietnam	80	18,7%	87	16,5%	132	18,6%
Slovensko	52	12,1%	50	9,5%	80	11,2%
Rusko	33	7,7%	36	6,8%	65	9,1%

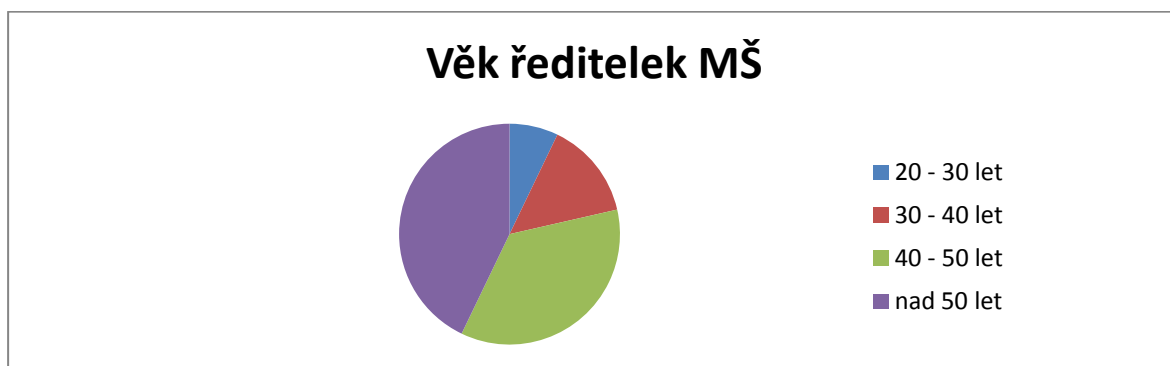
Čína	29	6,8%	16	3,0%	26	3,7%
Bulharsko	16	3,8%	6	1,1%	18	2,5%
Srbsko	2	0,5%	7	1,3%	13	1,8%
Moldavsko	0		1	0,2%	8	1,1%
USA	0		7	1,3%	7	1%
Bělorusko	3	0,7%	6	1,1%	6	0,8%
Maďarsko	0		8	1,5%	0	
Izrael	6	1,4%	6	1,1%	5	0,7%
Turecko	6	1,4%	1	0,2%	1	0,1%
Japonsko	0		0		6	0,8%
Celkem dětí ciz.	428	100%	527	100%	711	100%

Výzkum vznikl za podpory MČ Prahy, které dodaly podklady ke sčítání. Je vidět, že tato čísla dokazují tvrzení, že počet cizinců v ČR stále stoupá.

Dle ČSÚ bylo v roce 2009 v ČR nejvíce Vietnamských studentů, nicméně údaje přímo z mateřských škol hovoří spíše o Ukrajincích. Vietnamců je výrazně méně, alespoň v mateřských školách v Praze. Shodují se s ČSÚ v dalších zemích, ze kterých přicházejí cizinci do ČR (Slovensko, Rusko).

6.6.2 Výsledky dotazníkového šetření mezi ředitelkami mateřských škol

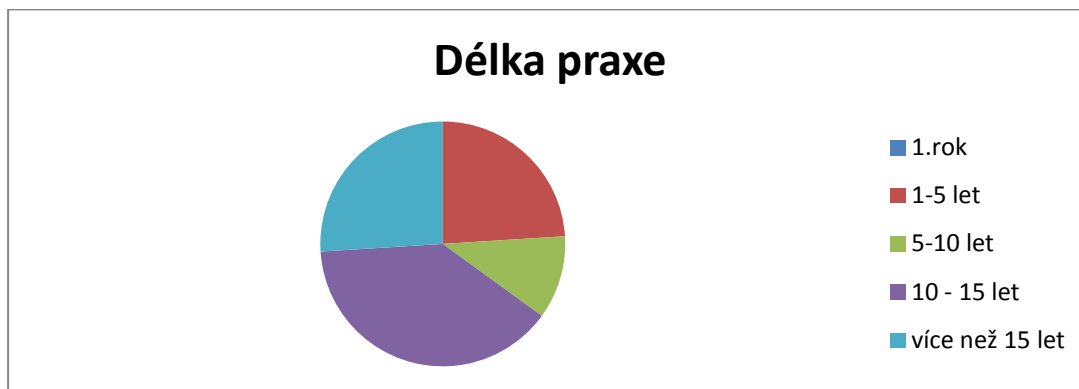
1.) Uveďte prosím Váš přibližný věk

V porovnávání věku a znalosti jazyka bylo vidět, jak politický systém, který fungoval v České republice do roku 1989, ovlivňoval možnosti studia cizího jazyka. 100% ředitelek mateřských škol, které uvedly svůj věk v kategorii nad 50 let, odpověděly na otázku „Jaký cizí jazyk ovládáte“ – RJ (15odpovědí) nebo žádný (2 odpovědi).

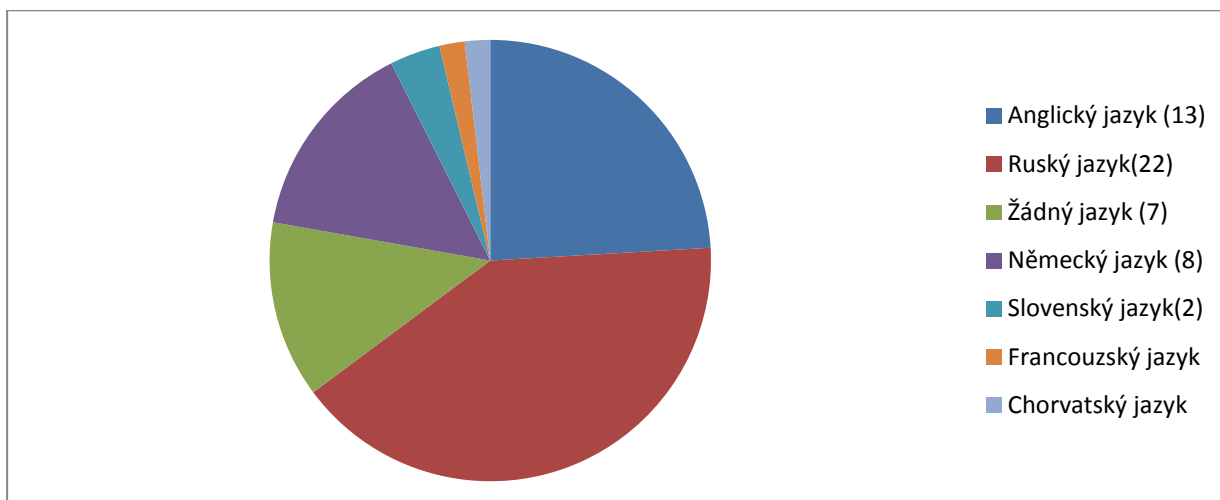
Délka praxe (otázka číslo 2) je často úměrná věku ředitelky. Z toho lze předpokládat, že ředitelky mateřských škol setrvávají na svých pozicích často velmi dlouho a metody práce jak v managementu školy, tak při práci s cizinci nemusí být po dlouhou dobu změněny.

2.) Uvedte prosím délku Vaší praxe v managementu školy

Délka praxe podstatným způsobem ovlivňuje zkušenosti manažera školy s jejím řízením. Při vzájemném propojení dotazníků bylo vidět, že délka praxe souvisí s věkem ředitelky školy. Žádná z dotazovaných nezačíná právě letos svoji manažerskou praxi (na pozici ředitelka mateřské školy), 9 dotazovaných uvedlo praxi 1-5 let (z toho všechny byly ve věkové kategorii 20-40 let), 4 dotazovaných uvádějí 5-10 let praxe, 15 dotazovaných uvádí praxi mezi 10-15 lety a 10 dotazovaných více než 15 let (v porovnání s věkem všechny tyto uvádí svůj věk nad 50 let).

3.) Cizí jazyk, který ovládáte?

V průzkumu zcela jasně vede znalost ruského jazyka, který byl ve školách povinně vyučován do roku 1989. Vzhledem k tomu, že mnoho cizinců, kteří se do České republiky v současné době stěhují je z republik bývalého Sovětského svazu, může se tato znalost jazyka jevit jako dostatečná a vhodná. Podobnější analýza výsledků však ukazuje, že mezi mladšími ročníky ředitelek mateřských škol je velmi málo osob, které by uměly rusky. Rusky se domluví především ředitelky, které budou v blízké době odcházet do důchodu a v manažerské funkci je nahradí mladší ročníky. Znalosti ruského jazyka by se v současné době měla přikládat důležitost a ředitelka nebo vzdělavatelé managementu škol by si měli být této důležitosti vědomi.

4.) Vaše jazykové vzdělání

Úroveň znalosti cizího jazyka	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
Státní zkouška z cizího jazyka	3	8%
Maturitní zkouška z cizího jazyka	16	42%
Zkouška na jazykové škole (dle nabídky jazykové školy)	1	3%
Aktivní znalosti jazyka (bez zkoušky)	4	11%
Pasivní znalosti jazyka (bez zkoušky)	11	29%
Neznalosti cizího jazyka	2	5%

Z průzkumu vyplývá, že 40% ředitelek mateřských škol nemá pro svoji znalosti jazyka jakoukoli podloženost zkouškou. Bylo by vhodné, aby si tuto mezeru doplnily, protože složení zkoušky nejen přispívá ke zvýšení sebevědomí (a tím i k používání jazyka), ale také ke společenskému uplatnění. Ředitelka tak může mít daleko větší rozhled ve svém oboru (studium cizí literatury a časopisů, možnost návštěv a inspirace v jiných zařízeních různých států a srovnávání). Dále je možné, aby tuto svoji znalost dále předávala dětem při vzdělávacím procesu nebo při zájmových činnostech a více tak napomáhala adaptaci dětí cizinců do mateřských škol.

Jednou z možností, kterou mohou využívat ředitelky pro své další vzdělávání je DVPP (Další vzdělávání pedagogických pracovníků). Prošla jsem mnoho nabídek, ale pro vzdělávání cizinců v mateřské škole jsem objevila pouze seminář pořádaný sdružením Meta – Problematika dětí cizinců v mateřských školách. Sama jsem tento seminář absolvovala a mohu jej doporučit. První část semináře byla věnovaná teorii o příchodu cizinců do ČR, jejich možnostem a

problémům a úkolům mateřské školy. Druhá část již byla didaktická, pro ředitelky byla přínosná zejména ukázka toho, jak mají tuto problematiku vyřešenou v jiných zemích (konkrétně v Německu).

Je také možné si v rámci DVPP zvolit možnost jazykového studia. Toto studium však bývá časově i finančně náročné.

DVPP občas nabízí kurzy, které se věnují cizímu jazyku, ale spíše v podobě – naučme české děti cizí jazyk. Rozhodně je to možnost jak se opět něčemu přiučit, ale toto jsou spíše kurzy vhodné pro učitelky než pro ředitelku.

- 5.) Kolik tříd má vaše mateřská škola?
 12.) Kolik dětí mluvících cizím jazykem máte v mateřské škole?
 13.) Kolik dětí mluvících bilingvně (čeština ve spojení s jiným jazykem) máte v mateřské škole?

Počet tříd	Počet odpovědí (otázka 5)	Počet odpovědí (otázka 12), průměr	Počet odpovědí (otázka 13), průměr
2 třídy	6 MŠ	0	3,2
3 třídy	6 MŠ	2,8	3,7
4 třídy	14 MŠ	3,7	4,9
5 tříd	9 MŠ	4,7	4,3
6 tříd	3 MŠ	1,7	8,7
7 tříd	1 MŠ	0	12
8 tříd	2 MŠ	6	2

Z výše uvedené tabulky je patrné, že počet dětí v mateřské škole nemusí předurčovat počet cizinců (počet dětí cizinců se nezvyšuje přímo úměrně k počtu dětí). Jednotlivé výsledky z mateřských škol ukazují na trend tvoření cizineckých skupin – v mnoha školách nemají žádné dítě cizince a v jiné mateřské škole jich je před 10. Nelze tedy předem určovat, zda se v menší mateřské škole vyskytne také malý (nebo nulový) počet dětí cizinců nebo toto předpokládat.

5.) Kolik tříd má vaše mateřská škola?

6.) Kolik učitelek ovládá nějaký cizí jazyk na aktivní - komunikační – úrovni

Počet tříd	Počet učitelek
2 třídy	3,0,1,3,0,1
3 třídy	2,1,2,0,1,0
4 třídy	4,2,2,0,0,1,4,4,3,0,4,3,4,3
5 tříd	3,2,1,3,2,0,5,2,2

6 tříd	2,0,3
7 tříd	4
8 tříd	0,3

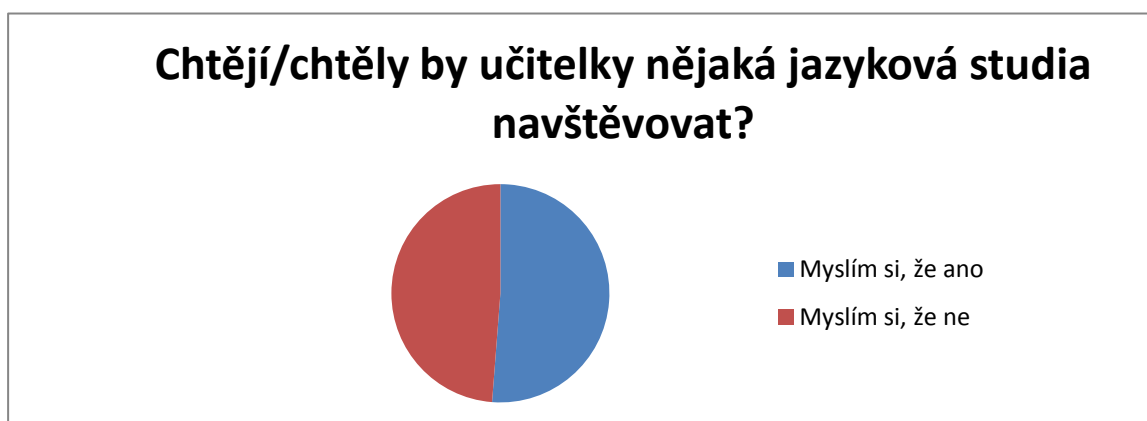
Záměrem otázek bylo zjistit, nakolik je mateřská škola soběstačná při komunikaci s rodiči dětí cizinců v cizím jazyce. Aby nebyly výsledky zkreslené, je třeba se na výsledná čísla dívat v porovnání s počtem tříd, které učitelky obsluhují. Za předpokladu, že v každé třídě jsou 2 učitelky mateřské školy, je například počet 3 učitelek komunikujících cizím jazykem ve školce, která má 2 třídy komfortem. Stejný počet učitelek u mateřské školy s pěti třídami lze považovat za nedostatečné zajištění možnosti komunikace.

Lze vypočítat, že v průměru vychází na každou mateřskou školu (bez ohledu na počet tříd) téměř 2 učitelky hovořící cizím jazykem. Tento fakt nelze považovat za dostatečné vzdělání v jazykové oblasti a je třeba zvyšovat toto vzdělání nejen u managementu mateřské školy, ale také u pedagogů mateřské školy.

7.) Nabízíte učitelkám jazyková školení v rámci DVPP?

8.) Chtějí/chtěly by učitelky nějaká jazyková studia navštěvovat?

Učitelky ve většině reagují kladně a nabídku využívají (shodují se MŠ, kde je nabízeno vzdělání a kde jej učitelky využívají)

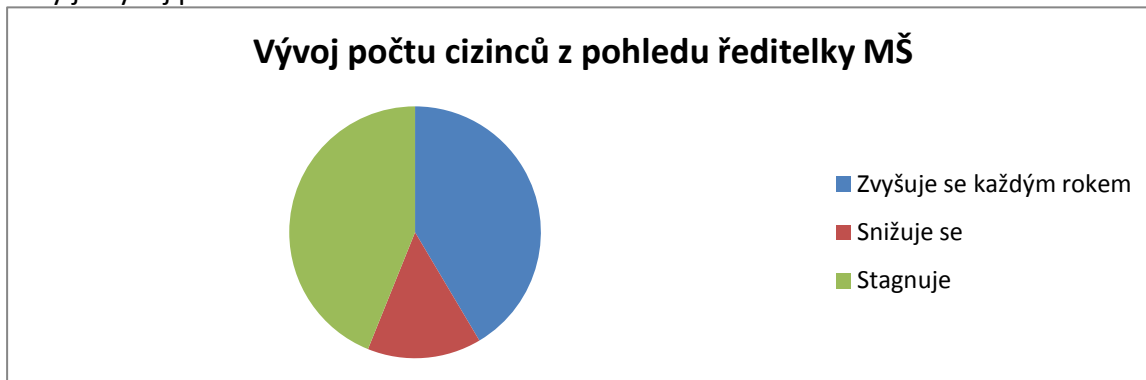
9.) Navštěvujete vy nějaké jazykové školení?

Ano, navštěvuji	8 osob	20%
Ne, nemám na to čas	21 sob	51%
Ne, nemám zájem o studium cizího jazyka	6 osob	14%
Ne, jazyková studia jsou příliš drahá	6 osob	14%

Při sledování dalších faktorů lze říci, že ředitelky mateřských škol, které již mají nějaký jazykový základ (udávají znalost nějakého jazyka) si své studium dále doplňují či znalosti upevňují. V menší míře se jedná o ředitelky, které prozatím svoji jazykovou znalost neuvádí, přesto se nyní dále vzdělávají. Je také dobře, že ředitelky, které si své znalosti dále prohlubují, jsou spíše ty mladší s nižší praxí (lze předpokládat, že vidí ve studiu jazyků budoucnost a považují je za důležité).

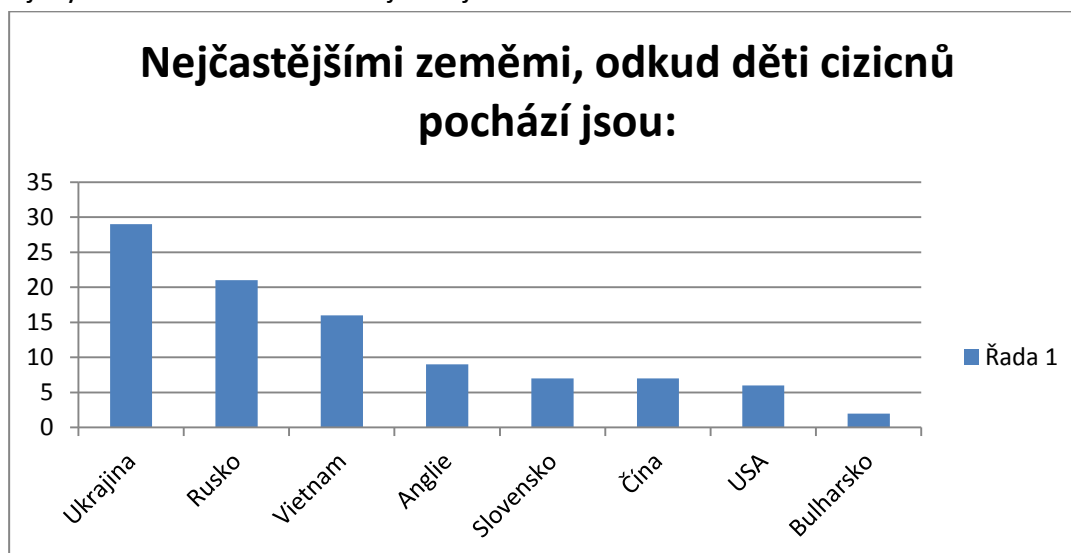
Lze také sledovat, že hlavním důvodem toho, že ředitelka nenavštěvuje jazykové školení je čas, který by musela vynaložit. Nabízí se tedy myšlenka zařadit povinné jazykové lekce do oborů, které vzdělávají ředitelky škol (obor Školský management, tzv. Funkční studium apod.)

Jaký je vývoj počtu dětí cizinců ve Vaší škole?

Lze usuzovat, že příchod dětí cizinců do mateřských škol se začíná zpomalovat, ředitelky mateřských škol vnímají meziroční nárůst jako normální. V téměř polovině případů se ředitelky vyjádřily, že počet dětí cizinců stagnuje, jen velmi málo ředitelek cítí pokles.

19. Z jakých zemí máte cizince nejčastěji?

20. Jak pracujete s dětmi cizinců v mateřské škole?

Zcela stejně jako s ostatními dětmi	16	42%
Rodiče mají možnost několik prvních dní pobýt s dětmi a vše jim vysvětlit	13	34%
Zpočátku jim učitelka překládá pokyny do jejich řeči	5	13%
Učitelka dětem – cizincům pomáhá jednoduššími pokyny a názornými ukázkami	27	71%
jinak	2	5%

Respondenti mohli vybrat více než jedno zaškrtnuté políčko, takže procento může vzrůst na více než 100 %.

21. Jak pracujete s rodiči dětí cizinců

Zcela stejně jako s ostatními rodiči	13	36%
Poskytujete jim veškeré informace v písemné podobě (možnosti vzít domů a přeložit si)	15	42%
Veškeré důležité informace máte přeložené do nejčastějšího jazyka (Aj, Rj)	4	11%
Učitelka ústně upozorňuje na důležitá sdělení (v češtině)	15	42%
Učitelka/ředitelka ústně upozorňuje na důležitá sdělení (v cizím jazyce)	9	25%
Jinak	1	3%

Respondenti mohli vybrat více než jedno zaškrtačací políčko, takže procento může vzrůst na více než 100 %.

Z obou výše uvedených tabulek je vidět snaha pomáhat, jak dítěti, tak rodiči cizinci. Výsledek souhlasí s předchozími otázkami o znalosti cizího jazyka – učitelky i ředitelky mateřských škol se snaží pomoci, využívají zejména češtiny (jednodušší pokyny, ústní upozornění v češtině). Je také patrné poměrně vysoké procento mateřských škol, které uvádějí, že s dítětem i rodičem cizincem pracují zcela stejně jako s ostatními rodiči.

22. Využíváte nějak děti (rodičů) cizinců ve vaší mateřské škole? Jak?

Z výzkumu vyplývá, že pokud ředitelka/učitelka nějak využívá děti nebo rodičů pro mateřskou školu, jedná se většinou o poukazování na rozdíly (rozdílné oslavy tradičních svátků, zapojení do multikulturní výchovy). V malé míře se snaží o zapojení rodného jazyka dítěte do programu mateřské školy (formou písní či říkadel, jednoduchých her).

Více než polovina dotazovaných odpověděla, že nevyužívá děti ani rodiče cizince pro vzdělávací procesy v mateřské škole.

23. Jaké největší problémy řešíte s rodiči dětí cizinců?

Výsledky výzkumu nevykazují žádnou větší shodu na konkrétním problému. Ředitelky mateřských škol se spíše shodují, že problémy nemají. Pro zlepšení výsledků a jasnou představu měla být otázka konkretizována možnostmi, ze kterých ředitelky mohly vybírat problémy, které řešily.

Opakující se problém (ale pouze ve třech případech) byla komunikace s rodiči dětí přicházejících z Číny a Vietnamu.

24. Jaké největší problémy řešíte při zapojování dětí cizinců do předškolního vzdělávání?

Jazykovou bariéru	32	94%
Agresivitu (i slovní)	1	3%
Strach dětí (xenofobie – strach z cizinců), nepřijetí dítěte cizince do kolektivu	0	0%
Strach dětí cizinců z českých dětí; nezapojování se	0	0%
Problémy s rodiči dětí cizinců	2	6%
Problémy s rodiči většiny (rodiči českých dětí)	1	3%

Respondenti mohli vybrat více než jedno zaškrtačací políčko, takže procento může vzrůst na více než 100 %.

7 Doporučující kroky a návrhy pro management škol

7.1 Komunikace a vstřícnost

Jednou z důležitých manažerských dovedností je to, jak působím na lidi kolem sebe. Na své podřízené, spolupracovníky a v případě ředitelky rozhodně i na rodiče. Pro dobrou komunikaci ředitelky školy a rodiče dítěte cizince není nejdůležitější, zda se domluví jazykem, ale zda si rozumí postojem. Zda chtějí pro dítě to nejlepší a zda to dokáží sladit v obou kulturách.

Ředitelka by si měla vždy vyjasnit svou situaci – jaký postoj zaujímá k cizincům v ČR. Je možné, že mnohdy s nimi nemá nejlepší zkušenosti, přesto je třeba, aby potlačila své předsudky.

Z čeho předsudky vznikají:

První dojem – vzniká na základě prvního seznámení, setkání s danou osobou. Často nás ovlivňuje minimálně při prvním setkání, často i déle. Náš první dojem nám může rozhodně něco napovědět, ale neměli bychom být neochotni jej změnit, pokud se ukáže, že šlo skutečně o pouhou souhru okolností. První dojem vytváří dojem špatnosti, ale můžeme si klidně také vytvořit mylný dobrý první dojem. (vstup rodiče do ředitelny, způsob řeči, chování k dítěti). Zde bychom měli mít na paměti, že národy mají různé normy chování a proto co přijde nepřijatelné nám, může být u jiného národa zcela normální (např. u Vietnamců se děti nehledí po hlavách – značí to jejich ponižování).

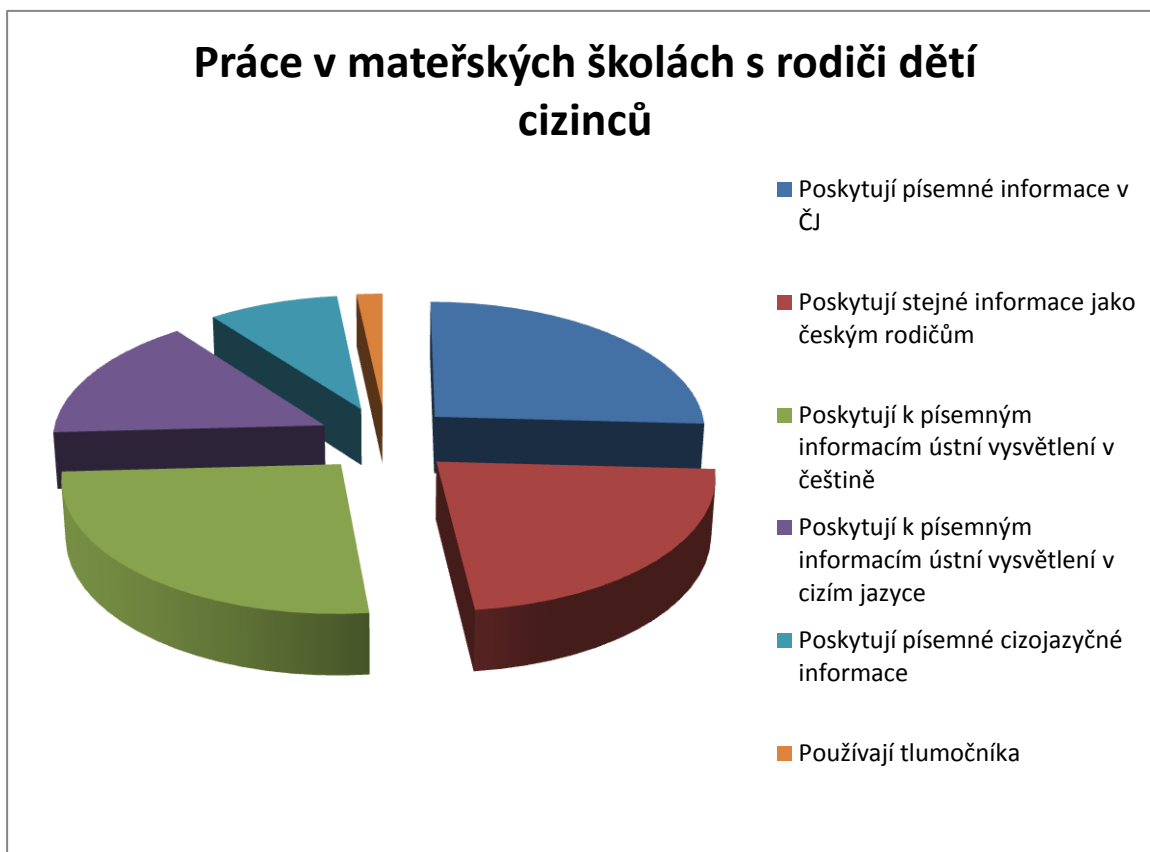
Stereotyp – lidé se snaží si (nejen) v dnešní době svět zjednodušit. Je tolik informací a věcí, které bychom měli znát, pamatovat si a vnímat. V mysli člověka na toto vše není prostor. Proto se snažíme, někdy i podvědomě, o vytvoření jakýchsi pravidel, která zjednoduší pohled na svět a utřídí informace do jednodušších bloků. Někdy je tato metoda ku prospěchu věci, pokud se však týče lidí, téměř nikdy to není správně. Stereotyp nás nutí přemýšlet stejně nad příslušníky jednoho etnika, jednoho národa, někdy i nad dvěma lidmi, kteří mají shodné jméno a podobně. Kategorie – lidská mysl si často volí zjednodušení také ve formě žebříčku. Na něj sestavíme věci od nejlepších po špatné a podle nich volíme, rozhodujeme se. Pokud se kategorizace týče značek jogurtů v obchodě, je vše v pořádku. Pokud však má ředitelka sestaveny jednotlivé národy do kategorií (jeden národ je horší, jiný lepší), pak se často dostává do problému v komunikaci i vstřícnosti k dětem i rodičům.

Generalizace – zvlášť obecnění. Je to další postupná metoda, jak si zjednodušit pohled na svět. Po navození stereotypů máme občas tendence přiřazovat jedincům vlastnosti, které předpokládáme u celého národa (jsi Rus=budeš agresivní). Nebereme ohled na individualitu jedince, někdy nenecháme jedince se ani samostatně projevit a svými projevy ho můžeme dovést k tomu, že nám vlastně „splní přání“ – bude se chovat dle našich předpokladů.

Ředitelka by si měla uvědomovat rizika předsudků a snažit se jich vyvarovat, nebo je alespoň mít stále na paměti a tím riziko předsudku eliminovat.

Ke každému rodiči a dítěti přistupovat s upřímným zájmem a snahou pomoci. Bývá těžké odmítnout v přijímacím řízení české dítě na úkor cizince, protože cizinec splňuje všechny podmínky pro přijetí. Je snadné si myslet, že rodič-cizinec nemusí znát právní systém ČR tak dobře a nepodá odvolání. Je však důležité, aby ředitelka měřila všem stejně.

Graf č.7

7.1.1 Přijímání dětí cizinců do mateřské školy

Přijímání dětí cizinců **se neliší od klasického přijímacího řízení**. Je třeba, aby rodiče podali klasickou žádost o přijetí k předškolnímu vzdělávání a potvrzení od lékaře o prodělaných očkováních. Vzhledem k tomu, že očkování potvrzuje lékař a ředitelka pouze kontroluje vyjádření a razítko, není zde moc možností chyby. Jen je třeba se přesvědčit, že lékař napsal kladné stanovisko a potvrzuje povinná očkování (**mohou se v jednotlivých zemích lišit**).

Další věcí, kterou bude ředitelka kontrolovat, je povolení k pobytu. Jedním řešením je rodný list dítěte. **Pokud má dítě český rodný list, není třeba se tím dále zabývat. Dítě je občanem České republiky** a má právo, aby mu bylo poskytováno předškolní vzdělávání. Jinou možností je údaj v pase dítěte o dlouhodobém nebo trvalém pobytu. Jelikož nárok na předškolní vzdělávání mají všichni, kdož nejsou občany Evropské unie nebo jejich rodinnými příslušníky, zajištěn přístup za stejných podmínek jako státní občané České republiky za podmínky, že na našem území mají oprávnění k pobytu nad 90 dnů, popřípadě pokud jsou osobami oprávněnými

pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany, je třeba také k těmto cizincům přistupovat na základě stejných podmínek, jaké jsou stanoveny pro občany ČR.

7.2 Práce s pedagogickými pracovníky

Každá ředitelka ví, že na děti a rodiče bude působit především skrze své pedagogické pracovníky. Je tedy třeba, aby tito byli s problematikou a strategií školy seznámeni, aby mohli přenášet konkrétními kroky myšleny ředitelky dále a uvádět je v činnost.

Je třeba pracovníky:

7.2.1 Vzdělávat

7.2.2 Informovat

7.2.3 Poskytovat jim podporu

7.2.4 Kontrolovat

7.2.5 Oceňovat

7.2.1 Vzdělávání pedagogických pracovníků mateřských škol

Pokud bude mít učitelka ve své třídě nějakého cizince, měla by vědět základní informace o jeho zemi, o kulturních normách, o vzdělávacím a politickém systému dané země. Ředitelka může napomoci odkazem na správné zdroje (www.inkluzivniskola.cz – profily států), poskytnutým studijním volnem věnovaným této problematice či nabídkou vhodného semináře. Z výzkumu vyplývá, že o studium cizího jazyka by učitelky mateřských škol měly zájem. Je proto jistě vhodné o tom vědět a jazyková studia jim nabízet. **Může se jednat o vhodný pracovní benefit (a tedy spojit vzdělávání s odměňováním).**

Další pomocí může být jen úprava prostoru pro učitelky. Pokud v mateřské škole je možnost využívání počítače připojeného na internet (ne jen v ředitelně pro paní ředitelku), je to další výhoda, kterou mohou při svém studiu učitelky používat.

7.2.2 Informovanost pedagogických pracovníků mateřských škol

Je jedno z nejdůležitějších prvků, kterými může ředitelka učitelkám pomoci. Včas připravit složení třídy, kterou bude učitelka další rok mít (příprava na etnické odlišnosti, studium učitelek). Měla by být informovaná o tom, jak si rodič představuje docházku dítěte do MŠ, jaký bude zvolen adaptační režim, jaká je rodinná situace a zda jsou domluveny nějaké speciální potřeby pro dítě ve školce (např. speciální jídelníček).

Informovanost i druhé strany – rodičů – je výrazným ulehčením práce pro učitelku. Ředitelka by měla zajistit, aby rodič cizinec přicházel do mateřské školy se správným očekáváním, informovaný o základních činnostech ve školce. K tomuto poslouží osobní schůzka (často s tlumočnickem), kde ředitelka může rodiči-cizinci vše podrobně vysvětlit. **Většinou se nehodí zvat tyto rodiče na úvodní schůzku ostatních rodičů** (pozn. obecná schůzka totiž vyvolává dojem, že jsme rodiče se vším seznámili, ale nemáme žádnou zpětnou vazbu o tom, zda věci skutečně pochopili).

7.2.3 Podpora pedagogických pracovníků mateřských škol

Učitelka by se vždy měla cítit **podporovaná vedením**. Pokud má dostatek informací, prostor ke vzdělávání a dotazům, měla by být základní potřeba podpory splněna. Je však také třeba osobních kontaktů s ředitelkou školy a plnění následujících bodů, aby podpora nezůstávala jen při základních krocích. **Podpora je věc průběžná** a neměla by se odbýt jednou do roka na zahajovací schůzi.

Podpora od ředitelky se většinou nejvíce ukazuje ve chvílích řešení problematických situací, kdy se ředitelka staví na stranu rodičů nebo učitelky.

Podpora v dalším slova smyslu může být i materiální – učitelka má dostatek vhodných didaktických pomůcek pro práci s dětmi cizinců, volný přístup k internetu a tiskárně atp.

7.2.4 Kontrola pedagogických pracovníků mateřských škol

Aby nastavené a domluvené procesy fungovaly, je třeba kontroly. Ředitelka by **během roku měla kontrolovat (na pedagogických radách) vhodné formy práce s dětmi cizinců, jejich**

postupy a začleňování do kolektivu, práci s rodiči cizinců a případně upravovat individuální plány (pokud jsou vytvořené) nebo usměrňovat učitelky dle stávající situace.

Také by si v průběhu roku měla zkontrolovat, jak jsou spokojeni rodiče dítěte, jestli všemu rozumí (a jak se rozvíjí jejich porozumění češtině), aby mohla upravovat metody práce s rodiči.

7.2.5 Oceňování pedagogických pracovníků mateřských škol

Protože se jedná o individuální přístup, složitější práci a mnohdy výjimečnou, neměla by ředitelka zapomínat chválit a odměňovat učitelky, které s problematikou dětí cizinců umějí pracovat. Rozhodně by se nemělo zapomínat alespoň na poděkování na pedagogické radě, na schůzce rodičů před ostatními rodiči a opět na předávání informací. **Spokojený rodič totiž docela často přijde za ředitelkou, ale zapomene na učitelku, která se o jeho spokojenost zasloužila nejvíce.**

8 Výstup ZBP

Vhodné metody a prvky pro komunikaci s dětmi a rodiči cizinci v MŠ

Osobní schůzka s rodičem před zahájením docházky – jasná zpětná vazba od rodiče, zda vše pochopil a ví, co má od mateřské školy očekávat. Vyjasnění nedostatků, konzultace a pomoc s problémy rodičů i dětí, příprava dítěte na docházku do MŠ. V ideálním případě se schůzky účastní také učitelka, která bude mít dítě ve třídě.

Osobní schůzka v průběhu docházky (zejména předškoláci) – seznámení rodiče s povinnou školní docházkou v ČR, konkretizace aktuálních problémů a pokroků dítěte. Informování (odborně a opatrně) o možnostech Pedagogicko-psychologické poradny a jiné odborné pomoci (logoped...). Stanovení plánu přípravy do školy s dítětem i s rodičem, stanovení kontrolních bodů a kritérií úspěchu.

Přeložené informace o mateřské škole (nebo alespoň v ČJ), natištěné – práci zjednodušující materiál, pokud nemůžeme věnovat čas osobní schůzce. Vhodné pro každého rodiče k prostudování doma a ujasnění si některých pojmů (zejména informace o placení). Vhodné

také uvádět informace o provozu a filozofii školy tak, aby rodiče pochopili cíle mateřské školy a přicházeli s vhodným očekáváním.

Drobné informace v písemné podobě – aktuality o dění v MŠ, případně také o dětech dávat vědět rodičům – cizincům. Podporujeme v nich sounáležitost se školou a jejich pocit odpovědnosti za spolupráci s mateřskou školou.

Pravidla pro úspěšnou komunikaci mezi ředitelkou a rodičem

- Mluvte v krátkých větách
- Často si zopakováním ověřte pochopení (pokud možno otázkou, na kterou nelze pouze pokývat hlavou)
- Používejte jednoduchá slova bez zdrobnělin
- Mluvte přirozeným tónem a barvou hlasu, zřetelně vyslovujte
- Pečlivě pozorujte tzv. „řeč těla“ posluchače
- Mějte připravenou tužku a papír pro případné vysvětlování

9 Závěr

Ať se k problematice cizinců v ČR stavíme jakkoli, je neoddiskutovatelným faktem, že cizinců v naší zemi přibývá a výrazně zmenšovat se jejich počet nebude. Časem tedy bude třeba, aby každá ředitelka byla na tuto situaci připravená.

Krom základního upozorňování a posuzování situace českých škol by bylo vhodné, kdyby na tuto skutečnost také zareagovaly školy, které učitelky MŠ a ředitelky připravují. Zejména rozšířenější nabídkou jazykových studií a rozvojem jazykových dovedností. A to nejen kvůli cizincům samým, ale také kvůli stále se zvyšujícím možnostem různých stáží, výměnných pobytů, návštěv a studiu cizojazyčných materiálů

Věřím, že tato práce pomůže managementu mateřských škol nahlédnout do problematiky vzdělávání dětí cizinců. Že díky práci bude pro některou ředitelku snazší s cizinci komunikovat a

vycházet. Že děti cizinců budou v našich školkách vítané a bude jim dána dostatečná podpora pro jejich rozvoj.

10 Poděkování

Děkuji ředitelce MŠ Masná Bc. Janě Hegerové za odborný komentář k některým částem mé práce.

Děkuji Mgr. Vladimíře Hovančíkové za vedení mé práce, cenné rady a poznatky.

11 Seznam použité literatury a pramenů

Citovaná literatura:

- 1 . VODÁČEK IVO, VODÁČKOVÁ OLGA, *Moderní management v teorii a praxi*, Management press s.r.o., Praha 2009, ISBN 978-80-7261-197-3
2. BĚLOHLÁVEK FRANTIŠEK, *Jak řídit a vést lidi*, CP Books, a.s., Brno 2005, ISBN 80-251-0505-9
- 3 TICHÁ IVANA, *Učíci se organizace*, Alfa Publishing, Praha 2005, ISBN 80-86851-19-2
- 4 Školský zákon *Školský zákon 561/2004 ve znění pozdějších předpisů*
- 5 ŠULEŘ OLDŘICH, *Jak řídit a vést porady*, Computer Press, Brno 2003, ISBN 80-7226-460-5
- 6 PRŮCHA JAN, *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha, Portál, 2001, ISBN 80-7178-584-9

Použitá literatura

- 7 MALONE, PAUL B.III, *Mějte je rádi a ved'te je*, Práce 1991, ISBN 80-208-0235-5
- 8 KONOPÁSKOVÁ, A., *Situace v Rakousku, ve Finsku a ve Švédsku a v zemích ESVO/EHP (Island a Norsko)*, Praha, Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997, ISBN80-211-0230-6
- 9 PEŠKOVÁ, E., *Evaluace ve školním vzdělávacím programu mateřské školy*, Praha a Jihlava, Národní institut pro další vzdělávání, 2009, ISBN978-80-86956-48-0
- 10 *Cizinci tu nejsou cizí*, Louny, Městská knihovna Louny; OS Knihovna třetího tisíciletí, 2006, v knize neuvedeno, ISBN80-239-4574-2
- 11 BACÍK, F.; KALOUS, J.; SVOBODA, J., aj. *Kapitoly ze školského managementu*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-49-8.

Internetové zdroje:

Meta o.s., [online]. [cit. 2011-06-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.inkluzivniskola.cz>>

Veřejné databáze ČSÚ, [online]. [cit. 2011-06-10]. Dostupné na
<<http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>>

Centrum pro výzkum veřejného mínění, [online]. [cit. 2011-06-10]. Dostupné na
<<http://www.cvvm.cas.cz/>>

Ministerstvo školství a tělovýchovy, [online]. [cit. 2011-06-10]. Dostupné na
<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyhlaseni-rozvojoveho-programu-msmt-financovani-asistentu>>

Portál RVP, [online]. [cit. 2011-06-10]., sekce Předškolní vzdělávání, pohled za hranice. Dostupné na <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/PO/8063/POVINNE-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-V-ZEMICH-EVROPSKA_UNIE.html/>

12 SEZNAM PŘÍLOH

Č.1 Náměty pro pedagogickou praxi s dětmi cizinců v MŠ

Č.2 Jak nahradit jazykovou vybavenost ředitelky mateřské školy:

Příloha č.1 - Náměty pro pedagogickou praxi s dětmi cizinců v MŠ

Na počátku textu bych ráda uvedla, že jde spíše o soubor nápadů, které jsme s úspěchem v naší mateřské škole (MŠ Perunova, Praha 3) aplikovali, než o podrobné vysvětlení jednotlivých metod. Vzhledem k plánovanému rozsahu a zaměření práce mi toto přijde adekvátní.

Náměty pro práci s dětmi cizinců v MŠ

1.) Pokyny k dětem

Vždy se snažte o použití stejného jazyka, stejných slov, zpočátku doprovázených také pohybovým signálem (například umytí rukou). Snažte se minimalizovat zdvořiliny a různé varianty českých slov (pojďte, poběžte, krácejte, jděte – pro vyjádření pohybu atd.). Již před počátkem školního roku si stanovte (napište) pár pokynů, které budete opakovat alespoň první měsíc stále stejně.

2.) Strava

Snažte se dítěti (pomocí cizího jazyka nebo obrázků) vysvětlit, co má dnes na talíři. Mnohé z dětí neví, protože netuší, co se v jídle skrývá – jídlo z domova neznají. V případě vysvětlení můžete slavit úspěch.

3.) Zpěv písní, básničky, říkadla

Doporučuji vždy doprovázet obrázky, aby dítě vědělo, o čem se mluví. Při vhodném slově vždy ukázat na obrázek a doplnit to zpěvem či deklamováním slova. Dítě cizinec má tak šanci si neevropská unést stále rozšiřovat slovní zásobu, používat známá slova v novém kontextu a snadněji se píseň (báseň) naučit.

4.) Často opakujte jména ostatních dětí

Zvolte vhodné oslovení pro učitelku. Oslovení paní učitelko může být pro cizince velmi dlouhé a náročné, pokud je to možné, klidně mu dovolte, aby Vám říkalo jménem (nehodí se ale např. Kateřina). Zpočátku často oslovujte ostatní děti a hrajte hry na vyvolávání jmen. Jméno bývá snadné k zapamatování. Dítě také dostane šanci si najít kamaráda, pokud umí někoho oslovit jménem nebo si postěžovat na toho, kdo na něj byl zlý.

5.) Pracovní listy

Pokud máte děti již starší, zkoušejte s nimi klasické české listy. Vysvětlení volte v češtině (důležité pro postup ve škole), případně nechte dítě, ať se samo pokusí přijít na to, co má udělat. Pokud se něco nebude dařit, dejte mu list domů a požádejte rodiče o jeho vysvětlení.

6.) Knihy, piktogramy

Mějte po ruce mnoho knih nebo obrázkových karet, ve kterých můžete hledat pojmy, na které s dítětem narazíte. Okamžité spojení myšlenky a obrázku pomáhá k zapamatování si slova. Pro některé činnosti jsme také používaly natištěné piktogramy, které napomáhaly komunikaci.

7.) Rituály

Dítě rodiče cizince potřebuje rituály více než kdo jiný. Jasně mu dělí den na části, ví, co bude následovat a opět mu zjednodušují učení. Hudebně nadaná paní učitelka dětem na začátku každého pokynu zazpívala na stejnou melodii a děti se k ní rády přidávaly.

Začít den něčím opakujícím se, kdy má i dítě cizinec možnost promluvit, je také velmi přínosné. Volíme pro něj jednoduchou odpověď nebo překládáme z jeho řeči a pomůžeme mu utvořit slovní spojení v češtině. Každý den si můžeme den pojmenovat, říci si počasí, ukázat nějaké zvíře nebo zazpívat jednoduchou píseň. Toho se může účastnit i dítě cizinec.

8.) Delší čtení, vyprávění

Ideální by bylo, kdybyste v těchto chvílích měly kolegyni nebo asistentku, která dítěti vyprávěný příběh kreslí nebo vyjasňuje pomocí obrázků. Většinou jsme však samotné, proto vždy zvolte pro dítě místo blízko sebe (když už nerozumí, ať má pocit, že si ho někdo všímá). Příběh mu můžete ukázat poté. Často využívejte divadla nebo dramatizace pro vyjádření příběhu.

Příloha č.2 -Jak nahradit jazykovou vybavenost ředitelky mateřské školy:

A.) Tlumočník

Jedna z možností, jak se zbavit jazykového handicapu je využít služeb tlumočnicka. Často s tímto nápadem přijdou rodiče sami a přivedou si například někoho z rodiny či širšího okolí, kdo přijde do školky, a vytvoří možnost se s rodičem jednorázově domluvit. Je samozřejmě také možné požádat o tlumočnicka ze strany ředitelky, ale občas to bývá obtížné, případně i drahé.

Jako tlumočníci se často využívají starší (školou povinní) sourozenci dítěte. Je to možné, doporučíme toto spíše pro věci akutní či pro první setkání. Tyto děti nemusí rozumět mnohým výrazům, které používáme a potřebujeme vyložit.

B.) Předtištěné dokumenty v češtině

Rodičům – cizincům často pomůže, pokud si text mohou v klidu přečíst. Když jim (např. na seznamovací schůzce) sdělíme mnoho nových informací v jazyku, který je pro ně cizí, nemusí nám porozumět dokonale a často se stává, že rodič raději přikyvuje (tedy to dělá dojem, že souhlasí) aniž rozumí. V případě obsáhlejších informací je vhodné celý text namnožit a nechat pro rodiče-cizince k rozebrání.

V drobnějších případech se osvědčili sešitky, které mělo každé dítě z cizojazyčné rodiny. Do těchto jsme psali alespoň jednou za týden co se ve školce stalo, informovali jsme rodiče o probíhajících akcích. Rodiče se sešitek mohou vzít kdykoli domů a češtinu přeložit a zároveň mají přehled. Nebránili jsme se ani tomu, pokud se rodiče rozhodli do sešitku také něco napsat.

C.) Materiály v jazyce cizinců

I když jazykovou vybavenost ředitelky není možno hodnotit jako výbornou, není šance, že by ředitelka uměla hovořit všemi jazyky cizinců, kteří k ní do školky přijdou. Je proto vhodné mít připraveny základní materiály v několika jazycích pro potřeby školy. Mezi tyto základní materiály patří zejména přihláška dítěte do MŠ, školní řád (pravidla a organizační chod školy), informace o platbách.

Pokud nemají ředitelky k dispozici přeložený text, je možno využívat stránek www.inkluzivniskola.cz, kde jsou mnohé materiály připraveny (v sekci Zdroje a inspirace-ke stažení).

Další možnost je využití bilingvních rodičů, kteří vám pomohou vaše texty do jejich jazyka upravit. Strávíte nad tím sice více práce, ale budete mít na dlouhou dobu text, který je specifický pro vaši školu a můžete jej volně používat pro příchozí rodiče.

D.) Pomoc rodiče rodiči

Mezi rodiči je velmi častá komunikace a pomoc vzájemná. Rodič, který již má dítě v MŠ delší dobu, pomůže rodiči, který do mateřské školy přichází poprvé. Lépe a snadno mu vysvětlí některé věci z provozu MŠ. Nevýhodou je, že toto vysvětluje ze svého pohledu rodiče – tedy nemusí vždy dobře chápat cíle a důvody, proč je něco v MŠ zařízeno právě tak.

Lze samozřejmě rodiče využívat jako tlumočnický (spíše při momentálních nahodilých situacích) nebo je požádat o vyřízení věci telefonicky – což se jeví jako nejobtížnější situace při komunikaci s rodičem cizincem.

E.) Využití moderní techniky

Počítač s připojením na internet je základním vybavením každé ředitelny. Je proto jen dobré, pokud se bude používat. Některé odkazy jsem již uvedla, další ještě použiji. Nicméně velmi snadné je použití Google translate (Překladač na stránkách www.google.cz), kam lze zadat větu v češtině a ona se ukáže v téměř libovolném jazyce. Samozřejmě tento nástroj zatím není dokonalý, takže stylistika a větná skladba velmi pokulhává. Pro jednoduché překlady je to však zcela dostačující.

Lze požádat rodiče o email a komunikovat s nimi i přes toto medium. Opět využíváme psaného textu a klidu, kdy ředitelka i rodič mají čas si věc pomalu a několikrát přečíst a pokusit se o překlad. Dále je vhodné si s rodiči domluvit, že pokud je potřeba vyřešit něco urgentnějšího, použijeme SMS. Ač SMS není zcela vhodným prostředkem komunikace mezi

ředitelkou a rodičem, opět se dostáváme do situace, kdy je velmi výhodným prostředkem (psanému textu lidé rozumějí lépe než mluveném slovu).

F.) Asistent pedagoga

Již výše, v kapitole Personalistika, jsem zmínila možnost zřízení funkce asistenta pedagoga. Asistent pedagoga není asistentem pro jedno konkrétní dítě, ale jeho hlavním úkolem je pomáhat při vedení pedagogického procesu s dětmi tak, aby bylo dosaženo co nejlepších výsledků. Náplň práce asistenta směřuje především ke zkvalitnění podmínek při vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jde především o takové činnosti, které odpovídají skutečným potřebám žáků. Obecně lze vymezit čtyři základní oblasti – podpora žáka, podpora školy, podpora kurikula, podpora učitele.

Podpora žáka – jedná se o pomoc jednotlivci či menší skupině dětí ve třídě. Asistent funguje jako pomocný učitel, který přizpůsobuje tempo (někdy i obsah) probírané látky konkrétnímu dítěti. Asistent by se měl v tomto případě věnovat přípravě hodiny (lekce, vzdělávacího programu) spolu s učitelem tak, aby rozuměl cílům, ke kterým chce učitel s žáky dojít.

Podpora školy -

Financování asistenta pedagoga – je nutné, aby potřebu asistenta schválil kraj, v případě Prahy Magistrát hl.města. Financování potom probíhá přes rozvojový program MŠMT „Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním“.

Pro usnadnění komunikace zejména s rodiči je dobré, když asistent pedagoga mluví danou cizí řečí a zároveň česky.